

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

На правах рукопису

Кафедра технологічної і
професійної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі
проектування та виготовлення традиційних українських прикрас з бісеру**

Предметна спеціальність: 014.10 Середня освіта
(Трудове навчання та технології)

Виконав:

Панченко Марія Русланівна,
студент 2 курсу, 626М – Т групи
факультету технологічної і
професійної освіти

Науковий керівник:

канд. пед. наук, доцент
Хоруженко Тетяна Анатоліївна

Глухів – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	1
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ	
ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	
1.1. Поняття та структура етнокультурної компетентності.....	5
1.2. Особливості формування етнокультурної компетентності у старшокласників.....	15
1.3. Зміст навчального модуля «Декоративно-ужиткове мистецтво» навчальної програми «Технології. Рівень стандарту».....	22
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ	
ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИКРАС З БІСЕРУ	
2.1. Історичні та культурні аспекти традиційних українських прикрас.....	29
2.2. Техніка виготовлення гердану: матеріали, інструменти та етапи роботи...	34
2.3. Проєктна діяльність як метод розвитку етнокультурної компетентності у старшокласників.....	44
РОЗДІЛ 3. ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ГЕРДАНУ З	
БІСЕРУ	
3.1. Пояснювальна записка до проєкту «Гердан з бісеру»	49
3.2. Аналіз результатів проєкту та їхнє значення для розвитку етнокультурної компетентності старшокласників.....	60
3.3. Охорона праці у майстернях з технологій.....	64
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та стрімких змін у суспільстві особливого значення набуває збереження національної ідентичності, яка є фундаментом розвитку будь-якої країни. Українська культура, багата на історичні та етнографічні традиції, вимагає нового підходу до інтеграції у процес освіти. Одним із ефективних шляхів є впровадження етнокультурного компонента, який сприяє не лише засвоєнню знань про традиції та культурні надбання свого народу, але й формуванню здатності до міжкультурної комунікації.

У цьому контексті важливу роль відіграють нормативні документи, що регламентують навчання в старшій школі, зокрема:

- Закон України "Про освіту" (2017 р.), який наголошує на важливості формування в учнів цінностей національної культури та толерантного ставлення до інших культур;
- Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2020 р.), що визначає ключові компетентності, серед яких вагоме місце посідає громадянська та етнокультурна;
- Концепція профільного навчання в старшій школі, яка спрямована на розвиток особистості учнів через засвоєння знань і формування практичних умінь.

Особливого значення це набуває у процесі технологічної освіти, яка поєднує практичну діяльність із можливістю творчого самовираження. Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема створення традиційних українських прикрас, таких як гердани чи силянки, дозволяє залучити учнів до процесу пізнання культурних коренів та водночас сприяє розвитку їхніх творчих здібностей.

Магістерська робота присвячена інтеграції етнокультурного компонента у технологічну освіту старшокласників через вивчення технік створення традиційних українських прикрас із бісеру. У центрі дослідження знаходиться гердан — один із найпоширеніших видів прикрас, що має як історичне, так і

естетичне значення для української культури. Гердани — це унікальні намиста, створені з дрібного бісеру, які були популярними як серед чоловіків, так і серед жінок у різних регіонах України.

Тема роботи є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, коли збереження та популяризація національної культури стає одним із важливих завдань освітньої системи. В умовах глобалізації багато молодих людей втрачають зв'язок із культурними традиціями, тому школа має відігравати провідну роль у формуванні їхньої етнокультурної свідомості.

Особливого значення набуває інтеграція етнокультурного компоненту в технологічну освіту, адже цей напрямок поєднує практичну діяльність із творчим самовираженням. Процес створення герданів із бісеру дозволяє учням не лише отримати нові технічні та художні навички, але й краще зрозуміти символічне значення цих прикрас як частини української культурної спадщини. Вивчення традиційного бісероплетіння сприяє вихованню національної гордості, формує відчуття належності до рідної культури, а також розвиває толерантне ставлення до культурного розмаїття.

Актуальність роботи також підтверджується дослідженнями відомих науковців, які розглядали різні аспекти формування етнокультурної компетентності, зокрема:

- М. Шульги, який акцентує увагу на визначенні етнокультурної компетентності як важливої особистісної якості;
- Ю. Бромлея, що досліджував культурну ідентичність та міжетнічні взаємини;
- Л. Маєвської, яка аналізувала педагогічні аспекти формування етнокультурної свідомості;
- Н. Лисенко, яка виділяла етапи формування етнокультурної компетентності в освітньому процесі.

Таким чином, дослідження проблеми інтеграції етнокультурного компонента у технологічну освіту старшокласників через проєктну діяльність має важливе теоретичне й практичне значення.

Метою магістерської роботи є глибоке дослідження процесу формування етнокультурної компетентності старшокласників у контексті технологічної освіти шляхом організації проєктної діяльності, спрямованої на виготовлення традиційних українських прикрас із бісеру. Ця мета включає розробку методичної системи, яка дозволяє ефективно інтегрувати знання про національну культуру, практичні навички та сучасні інноваційні технології у навчальний процес. Особлива увага приділяється поєднанню традиційних технік із сучасними цифровими технологіями, що сприяє глибшому залученню учнів до творчого процесу та усвідомленню ними культурної значущості української спадщини.

Актуальність цих завдань визначила вибір теми магістерського дослідження: «Формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі проєктування та виготовлення традиційних українських прикрас з бісеру».

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методики формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі проєктування та виготовлення традиційних українських прикрас з бісеру.

Завдання дослідження:

1. Дослідити історичні та культурні аспекти виготовлення традиційних українських прикрас з бісеру.
2. Проаналізувати зміст навчального модуля «Декоративно-ужиткове мистецтво» навчальної програми «Технології. Рівень стандарту».
3. Розробити проєкт та виготовити гердан з бісеру.
4. З'ясувати вимоги охорони праці під час бісероплетіння у майстернях технологій.

Об'єкт дослідження – процес формування етнокультурної компетентності старшокласників.

Предметом дослідження є методика формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі проектування та виготовлення традиційних українських прикрас із бісеру.

У магістерській роботі були застосовані такі методи дослідження:

- теоретичні – аналіз наукової психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; аналіз програм, навчальних посібників і методичних рекомендацій; систематизація, конкретизація, порівняння, узагальнення знайденої інформації;
- емпіричні – бесіди, анкетування, педагогічне спостереження за проектно-технологічною діяльністю старшокласників

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в розробці методики формування етнокультурної компетентності старшокласників через проектну діяльність із виготовлення традиційних українських прикрас (герданів).

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці пояснювальної записки та виготовленні проекту гердану, а також аналізі програми «Технології» рівень стандарту й можливостей формування етнокультурної компетентності учнів.

Апробація результатів дослідження: основні положення роботи були представлені на конференціях різного рівня, зокрема: міжнародних – 3; всеукраїнських – 5; університетських – 2.

Публікації: результати дослідження опубліковані у матеріалах науково-практичних конференцій [11] [12] [13].

Структура роботи: магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Поняття та структура етнокультурної компетентності

Для того, щоб визначити поняття «етнокультурна компетентність», необхідно провести аналіз термінів, на яких базується це поняття, а саме: «етнічна культура», «культура» та «етнопедagogіка».

Поняття «етнокультура» виникло як мовний еквівалент терміна «етнічна культура». Його часто використовують замість таких термінів, як фольклор, традиційна культура, народна культура, або культура етносу. Хоча ці терміни мають схожі значення, вони не є тотожними.

Відмінності у тлумаченні цих понять можуть залежати від наукового підходу. Фольклор є частиною етнокультури, і навіть у його широкому розумінні, яке охоплює різноманітні форми традиційної народної творчості, що включають як духовні, так і матеріальні аспекти, він є лише підсистемою етнокультури.

Деякі науковці ототожнюють поняття «етнічна культура» та «культура етносу», в той час як інші їх розмежовують, що є обґрунтованим. Культура етносу є ширшим поняттям, яке охоплює не тільки специфічні етнічні риси, але й загальнолюдські явища, поширені серед різних етносів. Ці явища засвоюються через творчі адаптації та перетворення в процесі акультурації. У культуру етносу входять як усні, так і зафіксовані традиції, що передаються різними «мовами культури», а також культура різних соціальних груп в історичному контексті. У сучасному світі культуру етносу можна порівняти з національною культурою, яка є наступним етапом розвитку етнічної культури.

Таким чином, «етнокультура» може бути визначена як сукупність взаємовідносин, моделей поведінки, традиційних цінностей та норм, які знаходять своє відображення у духовній та матеріальній діяльності етносу. Вони формувалися в минулому, еволюціонують у процесі соціального та історичного

розвитку, і продовжують збагачувати культуру через етнічну специфіку у різних формах самовираження.

Існує також необхідність у чіткому визначенні поняття «етнокультурна освіта», яка представляє собою процес соціалізації, виховання та формування особистості на основі етнокультурних традицій. Це є цілісним процесом, який включає вивчення і практичне засвоєння культурних цінностей народу, що складають частину культури етносу та світової культурної системи.

Етнокультурна освіта є важливою складовою культурологічної освіти, яка охоплює вивчення закономірностей розвитку культур різних народів на всіх етапах їх історії. Умовно можна представити цей процес як освоєння людиною культурного поля, яке існує об'єктивно в просторі культури. Це поле включає в себе різноманітні елементи культури, що взаємодіють між собою подібно до фізичних сил у електричному або магнітному полі. В процесі освіти та самоосвіти особистість взаємодіє з цим культурним полем протягом всього життя, поступово розширюючи свої знання та компетентності.

Одним із важливих компонентів цього культурного поля є етнокультурна компетентність, яка може проявлятися на різних рівнях відкритості: вона буває моноетнічною або поліетнічною. Крім того, за ступенем складності етнокультурна компетентність поділяється на три види: приватна, яка пов'язана з оволодінням однією з конкретних галузей етнокультури; комплексна, що охоплює кілька сфер етнокультури; і цілісна, яка включає всі або більшість аспектів етнокультури, дозволяючи зіставляти різні етнокультури. Особистість може володіти цими видами компетентності на різних рівнях — від низького до високого.

Основною метою етнокультурної освіти є розвиток цілісної етнокультурної компетентності, яка поєднує глибоке знання однієї моноетнічної культури з широким поліетнічним розумінням інших культур. Така компетентність сприяє інтеграції людини у багатокультурний світ та підвищує її здатність взаємодіяти з представниками різних етнічних груп [4, с. 256].

Важливим аспектом етнокультурної освіти є включення молодого покоління у систему суспільних цінностей, що передбачає формування у них громадянської та національної культури. Інтеграція компонентів національної культури в дисципліни гуманітарного та професійного циклів дозволить створити єдину світоглядну систему, яка синтезує закономірності багатьох наук. Оскільки духовність є основою будь-якої національної та етнічної культури, її включення в систему професійної освіти молоді сприятиме формуванню широкого кругозору, всебічного розвитку особистості та високої ерудиції.

Етнокультурна компетентність майбутніх педагогів формується через комплексний вплив різноманітних засобів народної культури, які допомагають осягнути її синкретичну природу, зокрема взаємозв'язки між матеріальними та духовними компонентами. Важливою складовою цього процесу є активне залучення художньої діяльності до навчального процесу, що сприяє розвитку етнокультурної компетентності. Рівень цієї компетентності оцінюється за кількома показниками: мотиваційним, аксіологічним (ціннісним), емоційно-естетичним, когнітивним (пізнавальним), операційним та творчим.

Обов'язковою умовою успішної етнокультурної освіти є наявність художнього досвіду, що включає в себе єдність теоретичних знань та практичних навичок. Вивчення таких аспектів, як обряди та етнотикет, відбувається у поєднанні з методами моделювання реальних побутових і обрядових ситуацій. У процесі навчання студенти отримують різноманітну етнокультурну інформацію, яка гармонійно інтегрується в потік світової культури [5, с. 6]. Це сприяє формуванню в них почуття патріотизму, любові до рідної культури, а також відкритості та поваги до культур інших народів, що є основою для толерантних міжетнічних відносин. Такі компетенції необхідні в сучасному багатонаціональному суспільстві.

Можна стверджувати, що впровадження у систему вищої освіти фундаментальних дисциплін, пов'язаних з культурою, народознавством, історією рідного краю, етнографією, основами державотворення і формуванням національної свідомості, допоможе підвищити рівень знань молоді про

етнокультурність. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню їхньої етнокультурної компетентності.

Варто зазначити, що термін «культура» походить від латинського слова, яке спочатку означало «обробіток землі», тобто зміну природи під впливом людини. Згодом поняття «культура» розширило своє значення, включивши в себе аспекти виховання, освіти та розвитку.

Сьогодні у науці «культура» визначається як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людиною, а також система історично сформованих знань, ідей, соціальних норм, що відображають творчу діяльність людини у процесі освоєння світу. Культура також регулює суспільні відносини. Водночас її трактують як рівень освіченості, вихованості та загальний розвиток людини. Поняття культури застосовується до різних сфер діяльності, таких як культура виробництва, моральна або естетична культура, побутова культура тощо.

Культура є якісною характеристикою духовного й практичного освоєння людиною світу, і свідчить про те, наскільки вона усвідомлює себе людиною і як відчуває свою роль у суспільстві. Саме культура робить людину людиною, виступаючи ключовим показником розвитку суспільства, що підтверджують слова Нікіщенка: «Культура є якісною характеристикою розвитку суспільства» [7].

Етнологи розглядають культуру як форму людської діяльності. Наприклад, Ю. Бромлей підкреслює, що саме культура як форма діяльності людини концентрує всі основні особливості етнічних груп, які відрізняють їх від інших етнічних спільнот. У цьому контексті етнічні ознаки культури нерозривно пов'язані з поняттям «спосіб виробництва», що призводить до ототожнення етнічного та соціального аспектів, надаючи соціальному пріоритет. Оскільки людська діяльність не є постійною суттю на всіх етапах антропосоціогенезу, вона не може бути ідеальною парадигмою для розуміння феномена етнічності.[2] Як відзначають науковці, такі як Є. Бистрицький, І. Варзар, В. Іванов, С. Кримський,

В. Крисаченко, Б. Попов та інші, культура є способом буття конкретного народу, що визначає його особливості.

На думку М. Степика, внутрішня єдність культури є ключовим чинником збереження етнічної цілісності. Вона формує етнічну ідентичність як колективний феномен, оскільки в межах однієї культури члени спільноти сприймають та тлумачать інформацію однаково. Це створює схожість поведінки представників етносу як у схожих, так і в різних ситуаціях, що відрізняє один народ від іншого[9].

Поняття «етнічна культура» тісно пов'язане з етносом і його свідомістю. Етнічна культура розвивається природним шляхом у межах свого етносу. Вона є водночас природним і творчим явищем, оскільки постійно передається з покоління в покоління, змінюючись і збагачуючись новими елементами, символами та образами.

Одне з найточніших визначень етнічної культури, на наш погляд, надає професор М. Степико, який характеризує її як особливу парадигму життєтворчості. Вона акумулює матеріальні й духовні цінності, символічні системи, знання та творчі здібності народу, що виступають як особливий спосіб буття етносу у взаємодії з іншими спільнотами. Етнічна культура формує онтологію людської суб'єктивності, визначаючи, яким чином етнічне буття набуває структури та сенсу[9]

В. Лісовий дає інше визначення етнокультури, трактуючи її як культуру, що народжується через колективну творчість спільноти. Вона включає стиль життя, світогляд, мову та народне мистецтво. В умовах сучасного суспільства етнокультура більше не існує ізольовано від професійної («високої») культури, а є її невід'ємною частиною. Етнічне ядро значною мірою визначає унікальність національної культури в сучасних державах[5].

Традиційно під етнічною культурою розуміють сукупність матеріальних і духовних елементів культури етносу, які є головними етнодиференційними ознаками. Етнокультура нерозривно пов'язана з народною творчістю, оскільки саме фольклор зберігає сталі традиції та відображає процес безперервних змін.

Етнічна культура втілює мудрість виховання спільноти. Поняття «етнічна культура» та «етнічне виховання» є взаємопов'язаними. Дослідники визначають етнокультурне виховання як процес усвідомлення індивідом образів, символів і знаків свого етносу, що веде до пошуку відповіді на питання «Хто я є?» .

Національна культура формує національний світ, у якому етнокультурна компетентність виконує роль ядра, що зберігає етнічні ознаки навіть за несприятливих умов. Вона базується на життєвому досвіді народу, який стає об'єктивною реальністю для майбутніх поколінь (звичаї, обряди, стереотипи) та суб'єктивним ставленням до них окремих членів спільноти. Народна педагогіка протягом століть залишається основним джерелом освітніх і виховних практик.

Термін «етнопедагогіка» був введений у науковий обіг Г. Волковим. Етнопедагогіка вивчає народний досвід виховання молоді та шляхи впровадження народних педагогічних ідей у сучасну практику. Народна педагогіка є частиною етнічної культури та виступає важливим чинником збереження національного характеру, звичок та психології людини, як підкреслює М. Стельмахович [8].

За таких обставин необхідно звернути особливу увагу на традиції народного виховання, які є основним предметом етнопедагогіки. Етнопедагогіка – це наука, яка вивчає підходи, методи та методики навчання і виховання, сформовані певним етносом у процесі його етногенезу. Ці методи спрямовані на забезпечення цілеспрямованого передавання знань, умінь, навичок та формування особистісних якостей, які є необхідними для ефективного функціонування етносу у просторі та часі. В межах етнопедагогіки слід виділити два ключових розділи: національний зміст виховання та етнічно обумовлені методи. Перший розділ охоплює етнокультуру та загальнолюдські знання, представлені через її призму. Другий розділ стосується методологічної бази, яка дозволяє найкращим чином враховувати психологічні особливості мислення та сприйняття представників етносу.

Сьогодні етнопедагогіка займає особливе місце серед педагогічних наук, оскільки вона сприяє реалізації етнокультурного виховання, що є основою

національного виховання в будь-якій державі. Це надзвичайно важливо в сучасному суспільстві, де середовище для безпосереднього «занурення» в народні традиції майже втрачено. За таких умов залучення старшокласників до самостійного освоєння етнокультурних традицій можливе лише через їхній діалог із цією культурою.

У зв'язку з цим зростає значення як загальнокультурної, так і етнокультурної компетентностей особистості. Загальнокультурна компетентність передбачає знання про національні та загальнолюдські культурні особливості, духовно-моральні основи життя окремих народів і людства в цілому. Вона також охоплює культурологічні аспекти сімейних, соціальних та суспільних явищ, а також розуміння ролі науки і релігії в житті людини та їхній вплив на світогляд. Крім того, загальнокультурна компетентність охоплює знання в побутовій та культурно-дозвільній сферах.

Етнокультурна компетентність, за визначенням М. Шульги, є особистісною якістю, що формується в процесі як організованого, так і стихійного, цілеспрямованого й спонтанного засвоєння людиною культури свого народу під час соціалізації. Вона охоплює всі аспекти етнокультури: від традиційно-побутових до професійних, від фольклорних до наукових і емпіричних знань. Ця компетентність також розвивається на емоційному та раціональному рівнях. Етнокультурна компетентність включає знання значної кількості елементів етнічної культури, починаючи з найпростіших невербальних засобів комунікації (жести, пози, міміка, вирази обличчя) і закінчуючи моральними та правовими нормами.

Людина, яка має етнокультурну компетентність, здатна вільно орієнтуватися в системі смислів і значень культури свого народу. Вона розуміє і «говорить» мовою цієї культури, а також здатна активно і творчо використовувати її в своїй діяльності [10].

За словами Л. Маєвської, етнокультурна компетентність – це ступінь володіння знаннями, вміннями та навичками, які дозволяють людині адекватно оцінювати особливості взаємодії з представниками інших етнічних спільнот, а

також знаходити ефективні форми співпраці з ними. Це сприяє створенню атмосфери взаєморозуміння та довіри між різними етносами [6]. Така компетентність допомагає формувати правильне розуміння національних культур та повагу до них, дозволяючи людині ефективно взаємодіяти з представниками інших народів. Це враховує особливості їхньої національної культури, характеру, традиційного способу життя, релігії та етикету, що сприяє розвитку толерантності у взаємовідносинах.

Етнокультурна компетентність є важливою складовою загальнокультурної компетентності, яка, у свою чергу, входить до переліку ключових компетентностей сучасної людини. Етнокультурна компетентність дошкільника являє собою інтегративне особистісне утворення, що вирізняється наявністю у дітей знань про вірування, традиції, звичаї та обряди певного етносу. Вона включає в себе здатність передавати ці етнокультурні знання, вміння та навички, що постійно розвиваються та вдосконалюються в межах етнокультури. У процесі цього транслятором етнокультурного досвіду виступає педагог, який передає наступним поколінням етнокультурні цінності та досвід.

Етнокультурна компетентність має складну структуру, а її формування є тривалим і непростим процесом. Як зазначає Ю. Косенко, цей процес полягає в отриманні особою об'єктивних знань та уявлень про свою етнічну культуру, історію рідного краю, духовні й моральні цінності своєї нації [3]. Саме етнокультурна компетентність сприяє збереженню національної ідентичності та забезпечує безперервність існування народу й його культури. Різні вчені по-різному підходять до визначення вікового періоду, найбільш чутливого для формування етнокультурної компетентності.

Дослідниця Н. Лисенко виділяє три етапи розвитку етнокультурної компетентності особистості. Перший етап охоплює вік від 5 до 10 років, коли діти досягають елементарної грамотності в сфері своєї етнічної культури, а також ознайомлюються з культурами інших етносів, які живуть поруч. Другий етап триває з 11 до 15 років і характеризується досягненням функціональної грамотності у власній культурі та культурах етнічних груп своєї країни, а також

здобуттям базових знань про етнокультури сусідніх країн. На цьому етапі формується повна етнічна ідентичність особистості. Третій етап, який охоплює вік від 15 до 18 років, передбачає здобуття освіченості в галузі етнокультури своєї країни та елементарної грамотності щодо культур народів світу[4].

Розширення соціального світу старшокласників та їх здатність усвідомлювати й осмислювати елементи національної культури в порівнянні з іншими етносами активізує розвиток їхньої етнічної свідомості та самосвідомості. Цей процес починається ще в дошкільному віці, коли діти осмислюють відмінності та особливості свого етносу в порівнянні з іншими. Вони поступово ідентифікують себе як представників своєї нації, розвиваючи базові етнокультурні риси, які поєднують їх з іншими членами етнічної спільноти. Однак через обмеженість розвитку свідомості та особистісного становлення у дошкільному віці процеси етнічної ідентифікації залишаються поверховими, а етнічна свідомість і самосвідомість формуються переважно на формальному рівні.

Етнічна свідомість і самосвідомість починають розвиватися вже на ранніх етапах життя людини, і цей процес продовжується в процесі взаємодії з іншими етносами та культурами. Ще у дошкільному віці діти починають диференціювати різні етноси та культурні особливості, закладаючи основу для подальшого розвитку етнічної ідентичності та культурної компетентності впродовж життя.

Розвиток свідомості старшокласника забезпечує його поступове зміщення акценту з зовнішніх, фізичних ознак на більш глибокі особистісні якості представників різних націй. У цьому віковому періоді, під впливом навчально-виховного процесу, дитина починає усвідомлювати себе через ідентифікацію з реальними або літературними героями, що представляють її рідний етнос. Цей процес сприяє первинному формуванню етнокультурних уявлень, системи цінностей та особистісних установок. Важливим аспектом тут є те, що дитина не просто усвідомлює свій зв'язок з етносом, а й поступово формує глибше розуміння культурної спадщини та традицій, що належать її народу.

Основою структури етнічної культури є система міжпоколінної етнокультурної інформації, яка передається через традиції, звичаї та обряди. Ю. Бромлей виділяє три ключові компоненти культури: суспільна свідомість людей, прояв цієї свідомості в поведінці та діях, а також «матеріалізовані» результати цієї діяльності, які можуть бути виражені у формах мистецтва, архітектури, ремесел тощо. Ці компоненти наочно демонструють, як культура впливає на повсякденне життя та взаємодію людей. Крім того, важливу роль відіграють функції етнічної культури. За О. Березюком,[2] до них відносяться комунікативна, пізнавальна, знаково-символічна та відтворювальна функції. Кожна з цих функцій забезпечує певний аспект взаємодії людини з культурним простором свого етносу, сприяючи збереженню та передачі культурних традицій.

Урахування структурних компонентів і функцій етнічної культури було важливим при визначенні основних елементів етнокультурної компетентності старшокласників. На основі різних підходів до визначення базових понять дослідження, етнокультурну компетентність дітей цього віку можна розглядати як інтегративну властивість особистості. Вона включає знання про історію виникнення, розвиток та самобутність рідного народу, а також формує мотивацію, почуття, цінності та вміння, які активно застосовуються в житті для збереження і примноження української етнокультури. Це є важливим елементом становлення особистості, що дозволяє їй усвідомити своє місце у національному й світовому культурному просторі.

Важливо зазначити, що етнокультурна компетентність має багатогранний характер і відрізняється різноманітними шляхами та методами свого формування. До структурних елементів етнокультурної компетентності старшокласників належать такі компоненти:

- Пізнавальний компонент. Він включає розвиток інтересу до вивчення народної культури, оволодіння знаннями про культуру свого етносу та етнокультурні традиції своїх друзів або сусідів – представників інших

національних спільнот. Цей процес відбувається з урахуванням вікових особливостей та готовності дитини сприймати складні культурні явища.

- Емоційно-ціннісний компонент. Він передбачає формування потреби в збереженні досягнень своєї етнокультури, а також позитивне ставлення і повага до різних елементів етнічної культури інших народів. Це виховує в дитини здатність до толерантного ставлення, що є необхідним у багатокультурному суспільстві.

- Діяльнісний компонент. Він включає практичне занурення дитини в етнокультурне середовище та вибір форм толерантної взаємодії з представниками інших етносів у поліетнічному соціумі. Це допомагає їй адаптуватися до сучасних умов, де взаємодія з різними етнічними групами є частиною повсякденного життя.

Таким чином, формування етнокультурної компетентності старших школярів передбачає цілеспрямовану організацію навчально-виховного процесу. Теоретичною основою цього процесу є сукупність педагогічних умов, які забезпечують ефективний взаємозв'язок між змістом, методами та формами освітньої діяльності. Це дає можливість учням глибше зрозуміти етнокультурні особливості свого народу і сприяє їхньому зростанню як повноправних членів національного та світового співтовариства.

1.2. Особливості формування етнокультурної компетентності у старшокласників

Культура є всебічним втіленням духовних, моральних та етичних аспектів розвитку особистості, що робить її невід'ємною складовою людського існування. Однією з ключових характеристик культури є її національний компонент, що включає в себе етнічні особливості, ідею народності та її глибинні витoki. Ці витoki базуються на рідній мові, історії, народознавстві та етнографії. Особливістю етнокультурного виховання є його багатогранність, яка дозволяє вивчати різноманітні проблеми етнокультурного характеру в рамках

навчального процесу. Це виховання охоплює різні аспекти національної культури, починаючи від матеріальних проявів і закінчуючи духовними надбаннями.

Процес етнокультурного виховання можна розглядати як поступове оволодіння особою об'єктивними знаннями та уявленнями про свою етнічну культуру, історію рідного краю, а також духовно-моральними цінностями і характерними особливостями свого народу. Цей процес формування етнокультурної компетентності має досить складну структуру, що робить його тривалим і непростим. Він включає не тільки набуття знань про етнічну спадщину, але й усвідомлення свого місця в національній культурі, здатність розуміти її значення для власного розвитку і для взаємодії з іншими культурами.

Ю. Бромлей зазначає, що культура включає три основні складові: суспільну свідомість людей, прояв цієї свідомості в їхній поведінці та діях, а також матеріалізовані результати цієї діяльності. Саме через ці три компоненти культура знаходить своє відображення у житті суспільства, дозволяючи людині розвиватися в гармонії зі своїм етносом.[2] Важливою частиною культури є її функції, серед яких О. Березюк виділяє комунікативну, пізнавальну, знаково-символічну та відтворювальну.[1] Ці функції дозволяють культурі виконувати свою основну роль у збереженні та передачі етнічних традицій наступним поколінням.

Етнокультурна компетентність учнів старших класів базується на врахуванні структурних компонентів та функцій етнічної культури. Її можна визначити як інтегративну властивість особистості, що поєднує в собі знання про історію, розвиток та етнокультурну унікальність рідного народу. До цього додаються цінності, мотиви, почуття й уміння, які реалізуються в щоденній практичній діяльності, спрямованій на збереження та примноження етнокультурної спадщини. Етнокультурна компетентність є багатогранною і може проявлятися в різних сферах життя, зокрема у міжкультурній взаємодії та толерантності.

З точки зору структурних елементів, етнокультурну компетентність можна поділити на кілька основних складових. Першою є матеріальна сфера культури, що включає народну архітектуру, національне вбрання та різні види народної творчої діяльності. Другою складовою є духовна сфера, що охоплює мову, усну народну творчість, музику, літературу та інші форми народного мистецтва. Третя складова стосується менталітету народу, тобто етнопсихологічних рис етносу, що є найскладнішою та остаточно не визначеною частиною етнокультурної компетентності. Саме етнокультура, завдяки цим складовим, виконує свої основні функції: комунікативну, пізнавальну, знаково-символічну та відтворювальну, яка забезпечує фізичне та культурне існування етносу через його відносини з природою і суспільством.

Важливо зазначити, що етнокультура не існує окремо від людей, а знаходить своє відображення в їхній здатності до розуміння та сприйняття навколишнього світу. Вона живе в свідомості людей, у їхніх діях, традиціях та звичаях, які передаються з покоління в покоління. Стабілізуючим фактором для етносу та його культури є система традицій, звичаїв та обрядів, що слугують своєрідною колективною пам'яттю, яка акумулює міжпоколінну етнокультурну інформацію. Традиції є важливим механізмом збереження етнічної ідентичності, адже вони регулюють обсяг культурної інформації, необхідної для відтворення етносу, та контролюють рівень етнічних запозичень.

Не випадково, що дослідник Р. Бернс намагався виявити зв'язок між традиційними культурними здобутками та умовами людського буття. Він підкреслював, що ці умови відображаються у мові, звичаях, мистецтві та інших аспектах культури. Традиція відіграє важливу роль у регулюванні не лише кількості інформації, необхідної для відтворення етносу, але й у відсіванні чужорідних компонентів, які не можуть бути інтегровані в національну культуру. Механізм традицій дозволяє культурі зберігати свою самобутність, забезпечуючи стабільність та розвиток етносу, навіть за умов значного впливу інших культур.

Національна культура являє собою унікальний національний світ, у якому етнокультурна компетентність виконує ключову роль. Вона слугує ядром, своєрідним механізмом, що забезпечує збереження етнічних ознак та особливостей навіть у несприятливих для етнокультури умовах. Етнокультура займає центральне місце в системі національної культури, оскільки саме вона зберігає у своїй пам'яті сталі форми поведінки, які є частиною багатовікової традиції народу. Ці шаблони, або ж культурні зразки, були вироблені протягом століть і стали невід'ємною частиною національної свідомості та культурної спадщини.

Національна культура не лише зберігає власні традиції, але й активно інтегрує надбання світової культури, освоює її цінності та одночасно збагачує глобальну культурну спадщину. Етнокультура відіграє особливо важливу роль у цьому процесі, оскільки є невичерпним джерелом національної самобутності та скарбницею духовних надбань етносу. Як особлива галузь гуманітарних знань, етнокультура спрямовує свою увагу на етнічні особливості традиційного культурно-побутового життя народу. Вона тісно пов'язана з народною творчістю, адже саме фольклор є тією сферою, яка відтворює сталі культурні традиції і водночас відображає постійні зміни та розвиток у межах етнокультурної системи.

Національна культура включає в себе не лише етнічні, але й суспільні аспекти. Це глибоке усвідомлення особою своєї належності до певної держави, почуття громадянської відповідальності, гідності та обов'язку. Вона сприяє розвитку здатності особистості активно відстоювати суспільно-державні інтереси у відповідних соціальних ситуаціях. Введення молодого покоління в систему цінностей громадянського суспільства є одним із ключових завдань національної культури, адже це сприяє формуванню громадянської (національної) культури.

Включення елементів громадянської культури до навчальних програм гуманітарних дисциплін дає можливість створити єдину світоглядну систему, що поєднує закономірності різних наук. Важливо зазначити, що основою будь-якої

національної та етнокультури є духовність, яка у системі професійної освіти відіграє надзвичайно важливу роль. Вона тісно пов'язана із загальним розвитком особистості, ерудицією та широким світоглядом, що забезпечує формування повноцінного громадянина.

Формування етнокультурної компетентності у системі професійної освіти базується на впровадженні певної педагогічної системи, яка складається з багатьох взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів. Ця педагогічна система є цілісною та структурованою, її компоненти об'єднані спільною метою, мотивацією та завданнями, спрямованими на поступове формування в молоді етнокультурної компетентності.

Основні елементи цієї компетентності охоплюють особистісний, гносеологічний (пізнавальний), операційний та проєктивний компоненти. Кожен із цих компонентів має своє місце у процесі навчання та виховання, забезпечуючи поетапний розвиток молоді особистості. Особистісний компонент спрямований на формування культурної свідомості та цінностей, гносеологічний – на здобуття знань про етнічну культуру та її основи. Операційний компонент відповідає за практичне застосування знань у реальних життєвих ситуаціях, а проєктивний – за прогнозування та розвиток етнокультурної компетентності в майбутньому.

Таким чином, система формування етнокультурної компетентності є надзвичайно складною, оскільки вимагає одночасного розвитку різних аспектів особистості. Вона забезпечує здатність молоді не тільки розуміти й цінувати власну етнокультуру, але й діяти в умовах багатокультурного суспільства, зберігаючи свою етнічну ідентичність і поважаючи культуру інших народів.

Ключовим показником зрілості особистості є її етнокультурна вихованість та високий рівень етнокультурної компетентності. Предмети гуманітарного циклу відіграють центральну роль у формуванні цієї компетентності. Майбутній фахівець, ще під час навчання у вищому навчальному закладі, повинен бути зорієнтований на впровадження таких методів, засобів та форм навчання, які сприятимуть глибокому вивченню культури, мови, історії та деонтології як свого

етносу, так і інших народів. Етнокультурне виховання, таким чином, забезпечує не тільки засвоєння основних цінностей національної культури, але й культурно-історичного та соціального досвіду власної держави. Воно також формує почуття належності та поваги до рідного краю, що є важливим для розвитку патріотизму і громадянської свідомості.

Розвиток духовного світу особистості є визначальним чинником її поведінки, життєвих орієнтирів та громадської позиції. Етнопедагогічні чинники, такі як рідна мова, фольклор, національна психологія та традиції, мають вирішальне значення у реалізації завдань етнокультурного виховання. Зокрема, рідна мова допомагає людині не тільки сприймати, а й глибше осмислювати культурні здобутки свого народу. Вивчення національної історії розкриває витoki духовності народу, формує історичне мислення та свідомість, яка передається від покоління до покоління. Рідна мова стає самобутнім засобом мислення, відкриваючи унікальні шляхи пізнання дійсності.

Відродження родинних традицій, звичаїв та шанобливе ставлення до побутової культури сприяють формуванню у молоді найглибших почуттів, таких як любов та повага до батьків, бабусь і дідусів. Засвоєння національної історії дозволяє людині пізнати власні корені, зрозуміти історичну спадщину та духовні джерела свого народу. Фольклор дарує молоді багатий спектр емоційних, моральних, естетичних і патріотичних цінностей. З підвищенням рівня національної самосвідомості зростає й любов до свого народу.

Дослідниця Н. Лисенко виділяє три основні етапи, через які проходить особистість під час формування етнокультурної компетентності. Ми поділяємо думку, що саме ці етапи є ключовими у процесі становлення етнокультурної компетентності. Однак, навіть після проходження цих етапів, не можна стверджувати, що особистість досягла повного рівня етнокультурної компетентності. Це пояснюється тим, що культура є складним, багатограним і динамічним явищем, яке постійно розвивається та зазнає змін. Пізнати її повністю, до найменших деталей, неможливо. Крім того, етнокультурне

середовище також підлягає постійним змінам, що вимагає від людини постійного оновлення знань і глибшого пізнання навколишньої культури.

Формування етнокультурної компетентності не завершується із закінченням школи чи отриманням певного рівня освіти. Це процес, який триває протягом усього життя людини. Всі видатні педагоги світу визнавали важливість того, що виховання молодого покоління має ґрунтуватися на культурно-історичних цінностях своєї нації, а знайомство з культурами інших народів має відбуватися поступово. Саме такий підхід сприяє глибокому розумінню власної національної ідентичності та допомагає людині стати відкритішою до культурних впливів ззовні.

О.М. Ткаченко, аналізуючи творчість видатного педагога К.Д. Ушинського, акцентує увагу на його статті «Рідна мова». У цій статті Ушинський підкреслює: «Мова – це найкращий вираз усього духовного життя народу, яке починається далеко за межами історії... Мова одухотворяє весь народ і всю його батьківщину». Цей вислів наочно ілюструє важливість рідної мови у процесі формування етнокультурної компетентності, адже мова є головним засобом передачі культурного досвіду та духовних цінностей від покоління до покоління.

Вивчення усної народної творчості, фольклору та народної педагогіки створює важливий ґрунт для навчання та виховання молоді, допомагаючи формувати морально свідомих, працьовитих та чесних громадян. Народна педагогіка нерозривно пов'язана з історією народу, відображаючи всі його перемоги і поразки, великі подвиги та трагічні втрати в боротьбі за незалежність і державність. У ній знаходиться відображення вся історична велич народу, його здобутки та національний дух

На сьогоднішній день рівень етнокультурного виховання залишається недостатньо високим, і це обумовлено низкою факторів, які впливають на цей процес. Однією з основних проблем є мотиваційні причини. Багато педагогів недооцінюють важливість виховного аспекту гуманітарних предметів і не приділяють належної уваги їх ролі у формуванні етнокультурної компетентності учнів. Крім того, відсутність належного методичного забезпечення для

ефективного викладання гуманітарних дисциплін стає серйозною перепорою на шляху до успішного виховання етнокультурної свідомості.

Серед інших важливих причин варто виділити інформаційні чинники. У змісті багатьох програм і підручників з гуманітарних предметів недостатньо уваги приділяється етнокультурному компоненту. Це створює інформаційний вакуум, через що учні не отримують належної кількості знань про культуру свого народу та інші етноси. Недостатня кількість матеріалів з етнографії, народознавства та історії рідного краю обмежує можливості вчителів у формуванні повної етнокультурної компетентності молоді.

Організаційні причини також грають важливу роль у цій проблемі. Однією з найбільш суттєвих є невідповідність організаційної структури виховного процесу реальним інтересам і потребам молоді. Часто палітра вибору видів діяльності, запропонованих учням, є досить обмеженою, що не дозволяє їм розвивати свої етнокультурні знання та навички в повній мірі. Через це молодь не отримує можливості для всебічного пізнання своєї культурної спадщини, що негативно впливає на її національну свідомість.

Отже, важливим кроком для підвищення рівня етнокультурного виховання є введення до гуманітарних предметів більш глибокого вивчення таких аспектів, як культура, етнографія, народознавство, історія рідного краю, основи формування державного укладу. Це дозволить забезпечити молоді глибше розуміння національних цінностей і традицій. У системі професійної освіти необхідно акцентувати увагу на формуванні національної свідомості, що сприятиме підвищенню рівня етнокультурної компетентності молоді.

1.3. Зміст навчального модуля «Декоративно-ужиткове мистецтво» навчальної програми «Технології. Рівень стандарту».

Народна культура є основою міжкультурної взаємодії і спілкування, дозволяючи народам зберігати і розвивати свою національну самобутність, а також органічно взаємодіяти в світовому співтоваристві.

У сучасному світі, де глобалізація зростає швидкими темпами, важливо зберегти та розвивати культурні традиції та цінності. Шляхом використання інноваційних технологій в освітньому процесі ми можемо стимулювати інтерес учнів до власної культурної спадщини та формувати у них етнокультурну компетентність.

На сьогоднішній день особливо популярними є різноманітні аксесуари та прикраси, оскільки вони дозволяють підкреслити унікальність, красу та національну самобутність та сформувати етнокультурну вихованість особи. Торгівельна мережа пропонує широкий асортимент прикрас, але особливо цінними є ті, що виготовлені власноруч. Створення біжутерії самостійно є легким і дуже захоплюючим процесом. Етнічний стиль у вбранні наразі має велику популярність, що збуджує інтерес до національного традиційного одягу та аксесуарів, зокрема до нагрудних прикрас.[3] Найкращим вибором для дівчат може стати гердан, тоді як юнаки можуть обрати виготовлення краваток з бісеру, які є дуже красивими й набирають популярності.

Етнокультурна компетентність передбачає знання, уміння і навички, які допомагають людині розуміти свою національну ідентичність, поважати представників інших культур. Це сприяє виявленню виразної національної свідомості. Ознаками етнокультурної компетентності громадянина є глибоке розуміння історії свого народу, його культурних досягнень у літературі й мистецтві, повага до народних традицій і звичаїв, позитивне ставлення до своєї нації як громадянська гідність, усвідомлення ментальних особливостей рідного народу як визначальних рис його характеру, толерантне ставлення до всіх національних культур і їхніх представників. Таким чином, формування етнокультурної компетентності старшокласників на уроках технологій є важливим завданням для професійно компетентного й національно свідомого вчителя технологій. Сьогодні необхідно подолати відчуження дітей і молоді від культурно-історичної спадщини свого етносу. Ще Цицерон сказав: «Основа держави складається з правильного виховання молоді». Лише згуртована,

високоморальна, патріотично налаштована нація здатна берегти, розвивати та зміцнювати українську державність. [1]

Одним із ефективних методів формування етнокультурної компетентності є проєктна діяльність. Інноваційні технології, такі як використання комп'ютерного моделювання, 3D друку, а також віртуальні та розширені реальності, дозволяють зробити процес виготовлення гердану більш цікавим та доступним для учнів. [2] Є досить велика кількість програм, що дозволяють полегшити роботу при виготовленні гердану, програми дозволяють спроектувати виріб, обрати кольорову гамму виробу, певні програми дозволяють розробити план роботи і навіть побачити вже готовий гердан. Наприклад сайт Skeedy допомагає намалювати схему для виготовлення гердану. Це є простим та зручним інструментом, який дозволяє втілити всі ідеї у реальність. За допомогою Skeedy можна створювати власні схеми для плетіння прикрас, можна дати волю своїй фантазії і створити неперевершені вироби.

Також під час виготовлення гердану можна використовувати VR технології. VR може використовуватися для навчання учнів процесу створення герданів, дозволяючи їм відчувати себе в майстерні та експериментувати з дизайном без матеріальних витрат. Ось деякі способи, які можна використовувати:

1) Дизайн та моделювання: За допомогою VR можна створити віртуальну майстерню або студію для дизайну герданів.

2) Віртуальний тренажер: VR можна використовувати як тренажер для навчання техніки виготовлення герданів. Наприклад, учні можуть практикувати нанизування намистин на нитку або виконання певних вузлів без реальних матеріалів.

3) Попередній перегляд: За допомогою VR можна створити віртуальну модель гердану, щоб учні могли побачити його в 3D до початку виготовлення. Це дозволяє уникнути непорозумінь і забезпечити відповідність очікуванням.

Використання інноваційних технологій у процесі проєктування та виготовлення гердану дозволить досягти таких результатів:

- Збільшити інтерес учнів до вивчення власної культурної спадщини.
- Розвинути креативне мислення та ручні навички учнів.
- Сформувати учнівську патріотичність та повагу до традицій.
- Про стимулювати самовираження та самореалізацію кожного учня через створення власної прикраси.

Отже, інноваційні технології є важливим інструментом у формуванні етнокультурної компетентності серед старшокласників. Їх використання сприятиме не лише навчанню, але й розвитку особистості та вихованню громадянина з глибоким розумінням та повагою до власної культурної спадщини.

Проведемо аналіз програми «Технології» рівень стандарту та можливості формування етнокультурної компетентності учнів.

Сучасна освітня програма «Технології» рівень стандарту є важливим інструментом для формування практичних навичок, розвитку творчих здібностей та професійної орієнтації учнів старших класів. Однією з ключових цілей програми є поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, що дозволяє учням опанувати технологічні процеси, необхідні для їхньої подальшої соціалізації та професійного зростання. Однак у структурі програми не завжди приділяється достатньо уваги формуванню етнокультурної компетентності, яка є важливим аспектом загального розвитку особистості.

Етнокультурна компетентність передбачає глибоке усвідомлення учнями культурної унікальності свого народу, його традицій, мистецьких технік та елементів духовної спадщини. Аналіз програми «Технології» показує, що вона має значний потенціал для реалізації завдань, пов'язаних із формуванням цієї компетентності []. Основні теми програми, такі як технології обробки матеріалів, декоративно-ужиткове мистецтво та проєктна діяльність, створюють сприятливі умови для впровадження етнокультурного компонента. Проте це потребує чіткого акценту на використанні елементів національної культури та вдосконалення методик викладання.

Одним із ключових навчальних модулів, що відкриває широкі можливості для формування етнокультурної компетентності, є «Декоративно-ужиткове мистецтво» (додаток А). Цей модуль передбачає вивчення різних технік народного мистецтва, таких як вишивка, різьблення, розпис, плетіння та бісероплетіння. Використання елементів етнокультури в межах цього модуля дозволяє учням не лише розвивати практичні навички, а й краще усвідомлювати історичну й культурну значущість народного мистецтва. Особливу увагу слід приділити технікам бісероплетіння, яке є невід'ємною частиною української традиційної культури.

Бісероплетіння має багатовікову історію в Україні та відображає унікальність регіональних особливостей орнаментів і технік виконання. Зокрема, гердани — це традиційні прикраси, характерні для Карпатського регіону, які стали символом духовної спадщини й мистецького самовираження. Виготовлення герданів у межах програми «Технології» може сприяти розвитку в учнів почуття національної ідентичності, формуванню естетичного смаку та пізнанню культурних надбань свого народу.

З метою ефективного впровадження проєктної діяльності з виготовлення герданів доцільно інтегрувати цей проєкт у модуль «Декоративно-ужиткове мистецтво» після ознайомлення учнів із базовими техніками роботи з бісером. Проєкт може стати логічним продовженням теоретичних занять із декоративно-ужиткового мистецтва та дати можливість учням реалізувати власний творчий задум. Важливою складовою цього проєкту є його міжпредметний характер. Виготовлення герданів може поєднуватися з уроками історії та художньої культури, на яких учні вивчають символіку орнаментів і кольорових рішень, притаманних українським традиціям.

Процес виготовлення герданів дозволяє реалізувати не лише освітні, а й виховні завдання. Учні мають можливість на практиці відчувати зв'язок між технікою виконання виробу та його культурним значенням. Наприклад, кожен орнамент і колір у гердані має свій символічний зміст, що може стати темою для дискусії під час уроків. Такі заняття розвивають у школярів критичне мислення,

сприяють формуванню толерантності до інших культур і шанобливого ставлення до свого культурного коріння.

Реалізація проєкту з виготовлення герданів потребує ретельного планування. Учитель має підготувати матеріали, ознайомити учнів із технікою виконання, продемонструвати приклади готових робіт і провести інструктаж із техніки безпеки. Практична частина проєкту передбачає роботу над створенням власного дизайну гердана, вибір кольорової гами та орнаменту. Особливу увагу слід приділити презентації готових виробів. Учні можуть розповісти про символіку своїх орнаментів і джерела натхнення, що дозволить їм глибше зрозуміти значення своєї роботи.

Формування етнокультурної компетентності в межах програми «Технології» сприяє не лише розширенню знань учнів про культуру свого народу, а й розвитку таких особистісних якостей, як відповідальність, креативність, уважність і наполегливість. Проєктна діяльність, особливо спрямована на виготовлення герданів, є ефективним інструментом для інтеграції етнокультурного компонента в освітній процес. Вона дозволяє учням побачити практичне застосування своїх знань і навичок, що підвищує їхній інтерес до навчання.

Таким чином, аналіз програми «Технології» показує, що вона має значний потенціал для формування етнокультурної компетентності учнів, особливо в межах модулю «Декоративно-ужиткове мистецтво». Реалізація проєкту з виготовлення герданів відкриває перед учнями можливість не лише опанувати техніку бісероплетіння, а й глибше пізнати культурну спадщину України. Це сприятиме гармонійному розвитку особистості та вихованню в учнів поваги до національних традицій.

Висновки до розділу 1

Розділ присвячено дослідженню сутності етнокультурної компетентності, її структури та значення в освітньому процесі. На основі аналізу літератури визначено, що етнокультурна компетентність є інтегративною властивістю особистості, яка об'єднує знання про національну культуру, повагу до інших

етносів та здатність до міжкультурної взаємодії. Розкрито педагогічні підходи до формування етнокультурної компетентності, особливості її розвитку у старшокласників, а також ключові елементи, які забезпечують ефективно включення етнокультурного компонента у навчальний процес. Значна увага приділена аналізу змісту навчального модуля «Декоративно-ужиткове мистецтво» навчальної програми «Технології. Рівень стандарту». Визначено, що програма орієнтована на інтеграцію культурних традицій у процес навчання, стимулює інтерес учнів до національної спадщини через практичну діяльність і сприяє формуванню ціннісних орієнтирів.

Перший розділ дозволив обґрунтувати теоретичні основи дослідження, зокрема визначити сутність, структуру та зміст етнокультурної компетентності. Було встановлено, що етнокультурна компетентність є інтегративною властивістю особистості, яка охоплює три основні компоненти: пізнавальний, емоційно-ціннісний та діяльнісний. Ці компоненти є основою для формування в учнів знань про національну культуру, її значення та практичних навичок відтворення традиційних ремесел. У ході аналізу педагогічної літератури також висвітлено роль декоративно-ужиткового мистецтва як освітнього інструмента для розвитку творчості, самовираження та етнокультурної ідентичності учнів.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИКРАС З БІСЕРУ

2.1. Історичні та культурні аспекти традиційних українських прикрас

Нині ми є свідками надзвичайного інтересу до традиційних українських прикрас. Цей попит, здавалося б, оживляє культуру предків, привносячи її в сучасне життя. Сучасні українки все частіше звертаються до витоків, відтворюючи не лише окремі прикраси, але й цілі образи в національному стилі, з усіма деталями традиційного вбрання, де обов'язковим атрибутом є намисто, дукачі, гerdани та інші прикраси. Майстрині, які створюють ці унікальні вироби, не просто займаються ремеслом, але й відроджують історичні зразки, ретельно відтворюючи старовинні прикраси з музеїв та колекцій. Сучасні дизайнери, у свою чергу, знаходять в цих культурних кодах натхнення, вдало інтегруючи традиційні елементи у свої новітні колекції, що додає їм глибини та автентичності.

Якщо заглянути в минуле, то можна побачити, що для української жінки немислимо було вийти з дому без намиста. Без нього вона почувалася ніби незахищеною, «голою» не тільки в прямому сенсі, але й у сакральному розумінні. Намисто, як і інші прикраси, слугувало оберегом, що захищав від лихого ока, від недоброчливих помислів та нещастя. Воно надавало жінці впевненості, додаючи їй не лише краси, але й своєрідної сили, здатної відбити негативний вплив.

Українська колоритна жіноча краса завжди була джерелом натхнення для народних пісень, літератури та мистецтва. Образ українок без прикрас неможливо уявити, адже вони є невід'ємною частиною національного вбрання, несучи в собі подвійну функцію — берегову та інформативну. Обереги захищали свою власницю від негативних впливів, огортали її сприятливою енергетикою. А водночас кожен виріб ніс певне повідомлення: ті прикраси, що носили на тілі, слугували для внутрішнього захисту, а оздоби, які вдягали поверх одягу, розповідали про жінку — її соціальний статус, походження, сімейне становище,

та навіть господарські навички. Ці елементи вбрання були своєрідним кодом, що дозволяв іншим легко «прочитати» історію її життя.

Крім цього, оточення себе красою завжди було для людини важливою духовною потребою, яка наповнювала її життя змістом і гармонією. Через прикраси українки не лише підкреслювали свою індивідуальність, але й підтримували зв'язок з глибокими традиціями предків, передаючи їх із покоління в покоління.

Українське намисто зачаровує своїм багатством та розмаїттям, а його унікальні види передають глибину та дух української культури. Серед різноманітних типів прикрас є ті, що збереглися від наших предків і несуть у собі частинку стародавніх вірувань і символіки. Сучасні українки активно впроваджують такі прикраси у свої образи, створюючи неповторний стиль, що поєднує минуле і теперішнє. Вони зберігають та підтримують любов до традиційних оздоб, тим самим продовжуючи багатовікові традиції.

Бісер — один із найдавніших і найпопулярніших матеріалів для виготовлення українських прикрас. Цей дрібний матеріал, який виготовляють зі скла, металу чи пластмаси, є надзвичайним і неповторним за своїми декоративними властивостями. Бісер відрізняється від усіх інших матеріалів своєю яскравістю, дзвінким блиском і величезною палітрою кольорів. Завдяки різноманіттю кольорів та форм він дозволяє створювати складні орнаменти й візерунки, які мають глибокий символічний зміст. Його особливий художній ефект притягує не лише народних майстрів, але й сучасних дизайнерів, які включають бісер у свої колекції, створюючи чудові ансамблі для елегантного вечірнього вбрання та стильного повсякденного одягу.

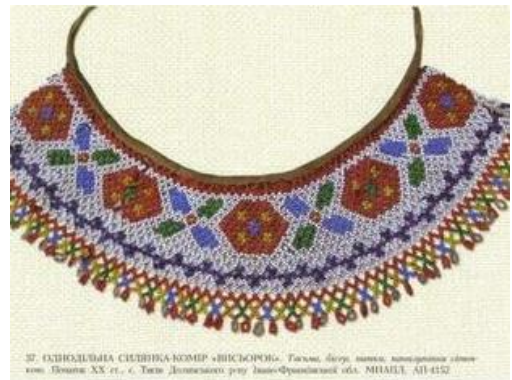
Українські дівчата здавна носили прикраси з бісеру, і майже кожна мала бодай один виріб, виготовлений з цього матеріалу. Такі прикраси не лише слугували аксесуарами, але й були оберегами та знаком приналежності до певної культурної традиції. Серед видів прикрас, виготовлених із бісеру, виділяються гердани, кризи, силянки, писані пацьорки та традиційне намисто, кожен із яких

має своє неповторне значення і призначення. Кожен виріб — це окрема історія, закодована в кольорах, візерунках і техніці плетіння.

Українські народні бісерні прикраси мають вісімнадцять різноманітних варіантів просторового рішення, за якими їх виокремлюють у такі типи: монисто, гердан стрічковий, гердан стрічковий з підвісками, гердан розетковий, гердан кутовий, гердан хрещатий, гердан перетинчатий, силянка – комір однодільна, силянка – комір дводільна, силянка – комір зубчата, плетінка об'ємна, монисто обплетене, язик, квітка, котильон, кроватка, крайка. Типи за деякими спільними ознаками об'єднують у проміжні між типологічними групами та типами ланки – так звані типологічні підгрупи : «гердани» та «силянки - коміри». Деякі прикраси не можна віднести до жодної з типологічних підгруп (рис. 2.1).

а

б

в

г

Рис. 2.1. Види жіночих прикрас з бісеру:

а – гердан розетковий, б– силянка – комір однодільна,
в– гердан стрічковий з підвісками, г – котильон.

В Україні бісероплетіння має багатовікову історію, і цей вид мистецтва зародився ще у давнину. Однак найбільшого розквіту бісероплетіння набуло в XVIII–XIX століттях, коли з'явилися і швидко здобули популярність різноманітні бісерні прикраси, зокрема гердани. Ці елегантні вироби стали популярними серед населення, оскільки чудово поєднувалися з традиційним українським вбранням і додавали йому неповторної вишуканості.

Гердан — це особлива шийна прикраса, створена у вигляді смуги, що складається з кількох рядів дрібного бісеру. Смуги прикраси з'єднувалися в центрі на грудях під прямим кутом, і цей вузол часто прикрашали монетою або іншими декоративними елементами, що надавали гердану завершеного вигляду. Для повсякденного носіння виготовляли прості та тонкі гердани, а для урочистих або святкових подій — більш масивні, з складними візерунками і багатшими деталями. Сьогодні ж гердани набули подовженої форми з додатковою бахромою знизу, що додає їм декоративності та символізму.

Цікаво, що первісно гердани були частиною чоловічого образу, і лише згодом вони стали популярними серед жінок, доповнюючи їхній святковий і повсякденний одяг. Найпоширенішою технікою виготовлення герданів було "ткацтво на станку" — спосіб, що дозволяв створювати яскраві й детальні орнаменти з різнокольорового бісеру. Завдяки цьому методу бісерні смуги прикрашалися розкішними геометричними та рослинними узорами, що мали свої символічні значення та глибоке коріння в українській культурі. Нерідко такі вироби використовували як частину обрядового вбрання або в народних святкових ритуалах, додаючи елемент магічного захисту і підкреслюючи значущість події.

Серед традиційних прикрас особливою популярністю користувалося монисто, яке виготовляли з керамічних або скляних намистин. Це були довгі низки намистин, найчастіше червоного кольору, який символізував любов, життєву силу й невичерпну енергію. Монисто було одним із найпростіших варіантів прикрас, але його цінували за колір та яскравість, що додавали образу

особливого настрою. Часто такі намистини доповнювали камінцями, підвісками або дукачами, які надавали прикрасі більшої ваги і значущості, символізуючи певний статус або достаток власника.

Отже, бісерні прикраси — це не лише аксесуар, але й носій глибоких символів та багатой української культури, що передає естетику та духовний світ наших предків.

Тож, підбиваючи підсумки, можна з упевненістю стверджувати, що народні прикраси з бісеру є справжнім втіленням національного колориту та культурної спадщини. Завдяки своїм унікальним властивостям, бісерна сировина дозволяє створювати твори, що відрізняються від інших видів народного мистецтва. Важливим елементом є не лише сам матеріал, але й особлива технологія виготовлення, що вимагає великої майстерності й терпіння. Ці прикраси створюють характерний художній ефект, властивий лише бісерним виробам, і тим самим виділяються як особливий напрямок мистецтва.

Кожен з таких аксесуарів — це не просто прикраса, а справжнє втілення багатства української культури, що відображає самобутність та унікальну історію. Вони містять у собі глибокий символізм, закодований у кольорах, формах та візерунках, кожен з яких має своє значення. Такі прикраси з бісеру є не просто елементами одягу, а важливими носіями етнічного стилю і традицій українського народу. Вони втілюють духовний зв'язок із минулим, передаючи з покоління в покоління національні цінності й вірування.

Носіння бісерних прикрас дає можливість створити унікальний образ, який не лише підкреслює вашу індивідуальність, але й демонструє прихильність до національної спадщини. Завдяки ним ви можете показати свою любов до української культури, відчувати себе частиною багатовікової традиції. Обираючи такі прикраси, кожен має змогу виразити свою індивідуальність та водночас залишитися вірним кореням, які є основою духовної спадщини нашого народу.

2.2. Техніка виготовлення гердану: матеріали, інструменти та етапи роботи

Гердан, силянка, плетенка, драбинка — це традиційна українська прикраса з бісеру, що має форму вузької стрічки. Вона створюється з дрібних намистин різних кольорів, які нанизуються на нитку або волосінь, утворюючи яскравий геометричний, а подекуди і рослинний орнамент. Такі прикраси можуть бути представлені у вигляді тонкої бісерної смужки, ажурного комірця або широкої стрічки. Часто гердани мають форму петлі, яку можна одягати через голову на шию, а кінці іноді прикрашені медальйоном або з'єднані попереду, що додає завершеності й вишуканості образу.

Історично, ці прикраси були популярні в західних регіонах України, таких як Галичина, Буковина та Закарпаття. У цих областях жінки використовували гердани не тільки для оздоби шиї, а й носили їх на голові, а чоловіки прикрашали капелюхи цими виробами. Назва цієї прикраси могла відрізнитися залежно від регіону, навіть в окремих селах вона мала свою назву, що підкреслює локальні особливості та унікальність кожної громади.

На сході України така прикраса не була широко відома, хоча траплялася на Поділлі та Волині. У Галичині ж гердани набули значного поширення, ймовірно, завдяки культурному впливу сусідньої Угорщини, де традиційні прикраси з бісеру теж мали популярність. Подібні вироби, відомі як «маржеле» (margele), можна зустріти в румунській частині Буковини, що свідчить про культурний обмін і схожість традицій між сусідніми народами.

Для виготовлення прикрас із бісеру, стеклярусу та дрібних намистин потрібен набір специфічних матеріалів та інструментів: голки, нитки, нейлонові волокна, ножиці, віск, а також схеми або узори для плетіння. Голки обирають тонкі (розмір № 0 або № 1) та довгі, з великими вушками, щоб нитка не перетиралася під час нанизування намистин. Голки зберігають у спеціальних подушечках, щоб запобігти їх пошкодженню чи втраті. Якщо тонкої голки немає, можна нанизувати намистини ниткою, змащеною на кінці клеєм або лаком для нігтів, що спрощує процес роботи.

Для плетіння використовуються звичайні катушкові нитки (розмір № 40) або капронові швейні нитки довжиною приблизно 25 метрів. Перед початком роботи нитки покривають воском, що підвищує їхню стійкість і гнучкість. Крім того, при роботі з нитками кінець нитки інколи обпалюють сірником або зав'язують вузликом, щоб запобігти її розплутуванню.

Нейлонові волокна, які часто використовуються для виготовлення прикрас, мають різні товщини і є доволі міцними, еластичними, що дозволяє легше нанизувати намистини. Волокна стійкі до розривів, добре розтягуються, що робить їх ідеальними для основних конструкцій із бісеру. Найтовщі нейлонові волокна підходять для основи прикраси, оскільки вони витримують навантаження, не рвуться і легко підпалюються для фіксації кінців. Тонші волокна використовують для переплетення, оскільки вони малопомітні і легше проходять крізь дрібні отвори бісеру. Під час роботи з нейлоном слід бути обережним, оскільки він легко рветься та швидко плавиться при нагріванні.

Після завершення плетіння кінець нитки або волокна обов'язково закріплюють, пропускаючи його кілька разів крізь вже нанизані намистинки для надійності та довговічності прикраси. Такий метод забезпечує міцність готового виробу і запобігає розплутуванню намистин.

Для виготовлення ажурних та мозаїчних прикрас достатньо мати голки та нитки, але для створення складніших виробів, таких як ткані гердани, знадобиться спеціальний верстат. Цей верстат можна зробити самостійно, використовуючи доступні матеріали. Важливо пам'ятати, що кількість ниток має бути на одну більша, ніж кількість намистин по ширині узору. Якщо виріб планується робити на великій рамі, то смужка прикраси має досягати не менше одного метра завдовжки.

Проте, для зручності, гердан можна виготовляти й на короткому станку, розпочавши роботу з ткання центрального медальйона, а потім нанизуючи бокові смужки. Такий підхід дозволяє більш мобільно підходити до роботи, особливо якщо бракує місця для зберігання великого верстата.

Бісер варто зберігати окремо за кольорами у невеликих пляшечках або коробочках із кришками, щоб уникнути плутанини та полегшити процес відбору. Під час роботи намистини краще висипати на блюдця чи на м'яку тканину з ворсом (наприклад, байку чи сукно), щоб зручно було набирати їх на голку. Не слід змішувати різні кольори бісеру, оскільки це ускладнює процес створення візерунка та забирає час на пошук потрібних відтінків.

Для максимальної зручності та ефективності створення гердану важливо правильно організувати робочий простір.

Також, окрім інструментів розрізняють багато видів бісеру:

1.Формований скляний бісер. Розмір і форма скляних намистин найрізноманітніші: краплі, кубики, "рис", сердечки, загострені намистини і багато інших.

2. Рублений (циліндричний) бісер. Переваги такого бісеру: його намистинки практично одного розміру, що робить Ваш виріб однорідним.

3. Круглий бісер. Ці маленькі скляні намистинки чудово підходять як для нанизування квадратним стібком або сіточкою, так і для роботи з дротом або вишивки бісером. Такий бісер широко розповсюджений, його бісеринки мають безліч кольорів і відтінків.

4. Склярус. Це довгі тонкі трубочки, виготовлені зі скла. Вони бувають різної довжини, кольору іта обробки. Слід пам'ятати, що склярус має гострі краї, котрі можуть перерізати нитку.

5. Полірований вогнем бісер - більш доступний варіант, який нічим не поступається кристалам, проте більш економічний.

6. Намистини із напівкоштовного каміння. Тисячі видів каміння - від маленьких шматочків до більших камінчиків використовується при виготовленні даної категорії намистин.

7.Металеві намистини та підвіски, що стають все більш популярними і виробляються по всьому світу.

8. Магнітний бісер. Ці намистини притягуються один до одного. Дуже цікавий матеріал.

9. Мушлі. Вони бувають цілі та шматочками, натурального кольору або оригінально розфарбованими.

10. Дерев'яні намистини. Такі намистини бувають найрізноманітнішого розміру, окрім того, вони можуть бути як необробленими (просто підготовленими до фарбування або до іншого декорування), так і повністю обробленими (наприклад, поліровані намистини з цінних порід дерев). Отвори, як правило, в таких намистинах роблять великими, так що з легкістю проходить будь-який шнур.

Для виготовлення герданів та інших бісерних виробів, окрім основних матеріалів, також знадобляться додаткові аксесуари, які зроблять процес створення прикрас більш комфортним і ефективним. До таких матеріалів відносять:

Стрічки. Цей унікальний матеріал не тільки підкреслює естетичні якості виробу, але й надає йому об'єм та неповторний вигляд. Використання стрічок може суттєво змінити загальне враження від прикраси.

Нейлонова нитка. Завдяки різноманітній палітрі кольорів, ці нитки ідеально підходять для пейотного (мозаїчного) плетіння. Проте важливо звертати увагу на яскраві відтінки, адже деякі з них можуть бути схильні до втрати кольору (линяти), що може негативно вплинути на зовнішній вигляд готового виробу.

Еластичний шнур. Цей матеріал є відмінним вибором для створення прикрас без застібки. Однак при використанні еластичного шнура слід проявляти особливу обережність та вправність під час зав'язування вузлів, щоб вони не розв'язувалися.

Дріт. Для виготовлення біжутерії зазвичай використовують дрот 20 калібру (0,8 мм). Однак підбір дроту залежить від конкретного виробу, зокрема, варто враховувати діаметр отворів у намистинах та кольорову гамму (можна обрати дрот із золотим чи срібним напиленням).

Шнур або ремінець. При плетінні виробу можна використовувати різні типи шнурів та ремінців, серед яких шкіряні, бавовняні чи гума. Основне, на що потрібно звернути увагу, – це ширина отвору в намистині, щоб шнур чи ремінець

вільно проходили. Хоча кольорова гама шнурів може бути обмеженою, це компенсується різноманіттям діаметру, що дозволяє знайти оптимальний варіант для будь-якого виробу.

Замочки. Вибір застібки залежить від смаку і форми виробу. Окрім кольору і дизайну, звертають увагу на зручність застібки. Особливо це стосується застібок для кольє, які застібають, не бачивши своїх рук, і застібок браслетів, які застібаються однією рукою.

Кільця. Для застібок використовуються маленькі металеві кільця, які незамінні в роботі з дротом. Вони повинні достатньо легко відкриватися плоскогубцями, але при цьому не розкриватися після зажиму.

Піни з головками та піни з кільцями. Це невеличкі відрізки дроту, які використовуються для виготовлення підвісок. Нанизавши на будь-який тип пінів потрібні намистинки, потім роблять на іншому кінці петельку, за допомогою якої підвіска буде кріпитися до виробу.

Зажими для кінців шнура. Вони необхідні для закінчення роботи зі шнуром. Деякі з них продаються з готовими застібками, але частіш за все на кінці вони мають звичайне кільце, до якого і буде кріпитися застібка.

Ковпачки і декоративні конуси. Призначені для закінчення прикрас, виконаних в техніці нанизання, проте можуть використовуватися і як самостійні прикраси. Циліндричні деталі зі шляпками називають ковпачками, довгі трикутні - конусами.

Кусачки для дроту, що тримають форму. Вони сильніше звичайних і використовуються для товстого дроту із твердих матеріалів.

Отже, виготовлення виробів з бісеру передбачає використання різноманітних матеріалів. На сьогодні бісерне виробництво стало поширеним у багатьох країнах світу, де створюють продукцію, що відрізняється різноманітністю форм і кольорів. Виробники бісеру використовують свої професійні секрети та унікальні технології для виготовлення цієї продукції, що робить її не лише красивою, але й функціональною.

На ринку можна знайти безліч видів бісеру: він може бути виготовлений з кольорового та прозорого скла, мати різні види покриття, такі як перламутрове, матове або смугасте. Бісер також буває меланжевим, а його поверхня може бути гладкою чи шершавою. Залежно від призначення, намистини виготовляються з різних матеріалів, серед яких скло, пластмаса, дерево, кераміка, а також дорогоцінне каміння і метали.

Протягом усіх часів люди високо цінували бісер за його видатні естетичні якості. Він вражає своєю красою, а також є міцним і стійким матеріалом. На відміну від тканин, таких як шовк або вовна, бісер не псується з часом, а також менш чутливий до світла — він не вигоряє так швидко, як папір чи тканина, і не ламається під час нормального використання, якщо не піддається надмірним механічним впливам.

Таким чином, бісер є дуже зручним і якісним матеріалом для використання. Його виготовлення проходить через безліч етапів, кожен з яких вимагає значних зусиль і високої майстерності. Завдяки своїй міцності та різноманітній текстурі бісер досягнув великої популярності і став основою для створення безлічі різновидів виробів. Кожен вид бісеру виконує свою унікальну роль у композиції прикраси, надаючи їй неповторний вигляд і збагачуючи загальний естетичний ефект. Таким чином, бісер не лише доповнює вироби, але й стає їхньою важливою складовою частиною.

Основні види плетіння

Для того, щоб бісерні вироби були різноманітними, існує багато видів плетінь. Кожен з них відрізняється один від одного і має свої особливості при самому етапі роботи з ним. В цьому пункті розписано більш детально про найголовніші види плетінь та вказано їх властивості.

Розглядаючи вироби можна побачити, що їх деталі виконано різними способами плетіння. При виготовленні виробів з бісеру на дротяній основі використовують техніки: низання петельками, дугами, та паралельного плетіння.

Вироби з бісеру завжди двобічні, тобто мають однаковий з лиця і вивороту узор. Залежно від кількості голок з ниткою, потрібних для роботи розрізняють

нанизування «в одну голку» - бісеринка до бісеринки та «у дві голки» - нанизування бісеринки на нитку з голками на обох кінцях, які перехрещуються в місцях з'єднання.

Є кілька способів виготовлення прикрас, які виконуються за точною лічбою намистинок. Для кожного з цих способів характерне своє розташування бісеринки при нанизуванні. (Додаток Б)

«У хрест» або «хрестик» - нанизування ланцюжків та густої сітки з хрестоподібним розміщенням бісеринки.

«Плетіння» - нанизування бісеринки на кілька ниток, з'єднаних на одному кінці вузлом, і переплетення їх між собою під прямим або гострим кутом за задуманим узором. Переплетені нитки бісеру створювали ажурні сітки з вічками у вигляді ромбів, квадратів, ліхтариків.

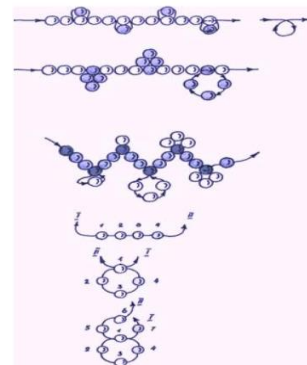
«Силяння» - нанизування ажурних прикрас на зразок в'язання мережив гачком повітряними петлями; виконується косою сіткою – «ромбом», «прямою клітинкою», «решіткою», у вигляді бджолиних сот, або «ліхтариком». Нанизування виконують рядами зліва направо (або зверху до низу), потім справа наліво (знизу до верху), і так до кінця виробу. Нанизують однією або двома голками, можна виготовляти прикраси різної довжини і ширини, різної форми.

«У стовпчик» - нанизування виробів на верстаті у вигляді круглих або квадратних шнурів.

«Ткання» - виготовлення виробів на верстаті з нитковою основою, де роль човника виконує голка з ниткою, з нанизаними на неї бісеринками.

а)

б)

Приклади виготовлення прикрас: а) «Ткання»; б) «Силяння»

Виготовляючи ажурні прикраси, можна використовувати зразки вишивок, ткания мережив, а також створювати узори самостійно.

Техніки плетіння бісером

Серед усього розмаїття технік і прийомів у плетінні бісером, які використовуються різними майстрами і майстринями, можна виділити кілька груп:

ланцюжка;

ажурні сітки;

мозаїка;

об'ємні шнури (джгути);

спіралі, листочки, крила та інші.

Часто в одному виробі комбінується кілька технік і прийомів плетіння бісером, а часто нові техніки «народжуються» прямо під час роботи.

Тож навчитися виготовляти різні прикраси з бісеру нескладно. Сам процес не потребує особливих пристосувань. Залежно від призначення виду плетіння та технік виконання, оздоби поділяють на: комірці, намиста, пояси, браслети, гаманці тощо – різні за формою, довжиною і шириною, складністю узору та способом виготовлення.

Сучасні прийоми нанизування перейняли кращі традиції старовинного народного художнього промислу. З'являються й нові зразки форми та узори.

Коли фантазія, наука, праця і талант зливаються в один потік, що несе з собою невичерпні можливості розвитку творчості, створюються нові роботи та шедеври творчості. Створюються нові техніки, орнаменти, плетіння виробів.

Кожен володіє здатністю логічно мислити і застосовувати свої здібності та навички постійно, але лише небагато стають фахівцями з логіки або вдалими теоретиками. Тому плетучи роботу, обов'язково треба відчувати себе майстром, справжнім творцем своєї справи.

Поетапність виконання авторської роботи в техніці бісероплетіння.

Перш, ніж створити будь-яку композицію, необхідно підготувати матеріали та інструменти, що знадобляться для виконання практичної роботи. Також дотримуватися послідовності її виготовлення.

1. Створення ескізу.

Першим етапом виконання декоративної композиції герданів було створення графічного ескізу із зображенням загального вигляду форм виробів. Потім, вдосконалюючи його, підбиралися узорі та орнаменти, що потім випліталися на робочому станку.

Далі робота полягає у створенні кольорового ескізу за допомогою комп'ютерної програми Skeedy (додаток В). Вона є дуже зручною у виконанні будь-яких ескізів: як і графічних, так і кольорових. Це виконується для того, щоб гармонійно поєднати кольори не тільки узорів виробів, але і самих герданів в цілому. Наприклад: тонально виділити загальний колір виробу, що міститиме в собі кольоровий візерунок чи орнамент. Вони також повинні поєднуватися із загальним тлом усього гердану.

Таким чином виконуються ескізи і всі вони повинні правильно поєднуватися за формою, кольором і навіть узором, що на ньому виплетено. Тоді композиція буде правильно поєднана між собою і справлятиме гарне враження своїм загальним виглядом.

2. Підбір ниток основи.

Під час обирання ниток основи, потрібно звернути увагу на її якість, оскільки саме від неї залежить успішність виконання практичної роботи. Нитка не повинна бути сильно еластичною, бо при зрізуванні виробу зі станка, вона стягнеться і зможе пошкодити поверхню гердану. Це можуть бути нитки для шиття твердих поверхонь, оскільки основа повинна бути міцною, щоб при натягування вона не перервалася. Нитки основи можна використовувати різнокольорові, в залежності з загальним тлом гердану, чи візерунком на ньому.

3. Почергове плетіння гердану. (Додаток Г)

Згідно ескізу починається виплітання виробу. Воно здійснюється рядами, один за одним. Кількість набору бісеринок на ряд, що потім проплететься,

повинна співпадати з кількістю її на ескізі. За кольором вони також мають співпадати.

Спочатку на станку плететься з'єднувальна частина гердану. Вона, як правило, є найширшою і містить надовші ряди для проплетення. Ця частина може мати квадратну, прямокутну, круглу і навіть трикутну форми. Вона є центром герданів, а отже повинна мати великий, яскравий і чіткий візерунок. В даній роботі виконувалася квадратна і прямокутна з'єднувальні частини. Зазвичай вона розміщується внизу, хоча і виплітається в першу чергу.

Далі робота полягала в створенні бокових частин виробів. Вони обов'язково повинні бути симетричними і набагато вузкими, чим центр, оскільки повинні потім з'єднуватись між собою. Ці частини можуть виплітатися як почергово, так із паралельним нанизуванням бісерин. Візерунок на них повинен бути значно меншим, ніж на з'єднувальній частині, але гармонійно поєднаний з ним. Це дає можливість створити гердан більш цікавим та різноманітним.

4. Зрізання виробу зі станка.

Коли бокові частини гердану готові і рівноправні між собою, потрібно зрізати роботу. Для цього достатньо перерізати ножицями нитки основи, але не близько до плетіння. Бо потім, завдяки їм, сплітатимуться бокові частини гердану.

5. З'єднання бокових складових.

Щоб з'єднати симетричні елементи, потрібно зв'язати нитки основи між собою, що з них виходять. Але вузлики мають бути маленькими, а кінцівки, що залишилися припалюються сірниками.

6. Нанизування китиць.

Це є дуже кропіткою роботою. Адже китиці не виплітаються на станку, а нанижуються на голку вертикально, згідно ескізу. Вони мають переважно трикутну чи квадратну форму і слугують, як прикраса гердану. Китиці розміщуються в самому низу роботи, а зверху прикріплюються до з'єднувальної частини. Вони можуть мати в собі нескладний візерунок, щоб не сперечались з центром гердану. Їхні кінцівки також зав'язуються, і припалюються [14].

Існують також різні форми герданів, які мають інші властивості. Вони мають поетапність виконання трохи інакшу. Є такі, що не мають з'єднувальної і бокових частин. Основою таких герданів слугують звичайні ланцюжки різної ширини. А є, що не мають китиць, і їх нижньою частиною є з'єднувальний центр.

Таким чином вона буде дарувати незабутні враження та гарний настрій оточуючим.

2.3 Проєктна діяльність як метод розвитку етнокультурної компетентності у старшокласників

Формування етнокультурної компетентності є одним із пріоритетних завдань сучасної школи, адже воно сприяє розвитку національної свідомості, особистісної ідентичності та толерантного ставлення до інших культур. У системі освіти проєктна діяльність відіграє особливу роль, оскільки допомагає учням зануритися у практичне дослідження культурної спадщини та творчо підходити до осмислення національних традицій. Старшокласники мають можливість не лише вивчати історичні аспекти культурного розвитку, а й брати участь у створенні елементів народного мистецтва, відчувати власну приналежність до національної культури та розуміти її значущість у сучасному суспільстві.[15]

Проєктна діяльність орієнтована на вирішення практичних завдань, що вимагає від учнів самостійності, креативного мислення та навичок пошуку інформації. Завдяки такій діяльності учні здобувають знання про культурні символи, обряди та елементи національного побуту. Одним із завдань проєктної діяльності є допомогти старшокласникам усвідомити, що національні традиції – це не лише минуле, а й частина сучасної культури, яку можна розвивати й адаптувати в умовах глобалізації. Наприклад, створюючи проєкти на теми, пов'язані з народним одягом, прикрасами чи декоративно-ужитковим мистецтвом, учні можуть відтворювати елементи національного костюму, спираючись на автентичні зразки, або ж поєднувати їх із сучасними модними тенденціями, що підкреслює актуальність культурних традицій.[6]

Процес організації проєктної діяльності включає кілька важливих етапів, кожен з яких сприяє всебічному розвитку учня. На початковому етапі разом з учителем обирається тема проєкту, яка є цікавою і водночас значущою з точки зору культурного розвитку. Теми можуть стосуватися як загальнонаціональних, так і локальних культурних явищ: від дослідження народних свят до виготовлення традиційних прикрас чи вивчення пісень і танців свого регіону. Це дозволяє учням не лише вивчати культуру своєї країни, а й дізнаватися більше про особливості культури своєї місцевості.[53]

На дослідницькому етапі проєктної діяльності учні працюють з різними джерелами інформації, що сприяє розвитку навичок самостійного пошуку, аналізу та критичного оцінювання матеріалів. Учні можуть звертатися до музеїв, архівів, вивчати документи, зразки декоративно-прикладного мистецтва, інтерв'ю з майстрами народної творчості. Це дає можливість відчувати зв'язок із традиціями, глибше зрозуміти символічне значення окремих елементів культури, адже саме у взаємодії з культурною спадщиною учні усвідомлюють її важливість для себе та суспільства в цілому.

Творчий етап є особливо важливим для формування етнокультурної компетентності. На цьому етапі учні застосовують свої знання та навички для створення унікальних культурних об'єктів. Це можуть бути власноруч виготовлені прикраси, гончарні вироби, елементи національного костюму, тематичні інсталяції або навіть перформанси. У процесі роботи над проєктом школярі вчаться усвідомлювати значущість творчої діяльності, її здатність зберігати й відроджувати традиції. Виготовляючи власний виріб, вони одночасно є частиною сучасного суспільства та частиною історичного спадку, який прагнуть передати наступним поколінням.

Завершальним етапом проєкту є його презентація. Учні діляться результатами своєї роботи з однолітками, батьками, педагогами чи навіть місцевою громадою, що надає їм можливість відчувати себе частиною великої культурної спільноти. Під час презентації учні не лише розповідають про свою

роботу, але й пояснюють, чому той чи інший елемент культурної спадщини важливий для національної ідентичності.

Таким чином, проєктна діяльність не лише поглиблює знання учнів про культуру свого народу, а й виховує повагу до культурних цінностей інших народів, готує до міжкультурного спілкування та співпраці в сучасному багатокультурному суспільстві. Завдяки цій діяльності учні усвідомлюють, що етнокультурна компетентність – це не статичний набір знань, а жива, динамічна частина культури, яка змінюється і розвивається разом із суспільством. Відповідно, проєктна діяльність допомагає виховати в учнях любов і повагу до своєї національної культури, розуміння її значення та готовність до її збереження і популяризації.

Розглянемо етапи навчального проєктування, які охоплюють процес створення традиційного гердану та передбачають чотири основні етапи: організаційний, конструкційний, технологічний та заключний. Кожен із цих етапів несе окремі функції та завдання, що поступово наближають до завершення проєкту, сприяють розвитку навичок та вихованню етнокультурної компетентності учнів.

Організаційний етап

Перший етап, організаційний, служить підготовкою до проєктної роботи, коли учням надається можливість ознайомитися з головними цілями, завданнями та значенням проєкту. На цьому етапі вчитель пояснює учням, у чому полягає культурна цінність та символіка українських герданів, їхнє значення в українській культурі та регіональні особливості. Учні дізнаються про історію створення герданів, способи використання та зв'язок із народними традиціями, що формує початкове уявлення та стимулює зацікавленість до майбутньої роботи.

Організаційний етап також включає формулювання індивідуальних цілей учнів, зокрема вибір форми та стилю виробу. Обговорюються технічні моменти, необхідні матеріали та інструменти, встановлюється графік і порядок виконання роботи. На цьому етапі вчитель може розподілити обов'язки в команді, якщо учні

працюють у групі, що розвиває вміння співпрацювати та дотримуватися спільного плану дій. Завдяки цьому етапу учні отримують чітке уявлення про завдання, які стоять перед ними, і готуються до наступних кроків у реалізації проєкту.

Конструкційний етап

Конструкційний етап є не менш важливим, оскільки саме тут формується дизайн майбутнього виробу. На цьому етапі учні розробляють ескізи, визначають форму, розмір, орнаменти, кольорову гаму та загальну композицію гердану. Вони обирають традиційний орнамент або розробляють новий, що відповідає обраній тематиці, або адаптують побачені зразки під власну унікальну ідею. Важливо, що кожен учень може реалізувати свій задум і втілити індивідуальне бачення у створенні гердану, що сприяє розвитку творчих здібностей.

На цьому етапі розробляється план виготовлення: обирається техніка, в якій буде виконаний виріб, послідовність процесу. Завдяки цьому учні вчаться логічно та структурно підходити до виконання завдання, передбачаючи всі нюанси. Конструкційний етап сприяє розвитку критичного мислення та вміння передбачати кінцевий результат, що важливо для формування практичних навичок у проєктуванні.

Технологічний етап

Технологічний етап є основним, оскільки на цьому етапі відбувається безпосереднє виготовлення гердану. Учні приступають до практичної роботи, застосовуючи на практиці вивчені техніки нанизування, плетіння або ткання. Вони працюють із різними матеріалами, які були обрані на попередніх етапах, і освоюють основні навички роботи з бісером, що вимагає зосередженості та точності.

У ході роботи вчитель контролює правильність виконання, допомагає долати труднощі, якщо вони виникають, та дає рекомендації. Дотримання правил техніки безпеки є важливим аспектом цього етапу, щоб уникнути можливих травм під час роботи з голками, ножицями чи іншими інструментами. Учні

навчаються працювати з дрібними деталями, зокрема з бісером, що потребує терпіння, точності та акуратності.[35]

Заключний етап

Заключний етап передбачає підведення підсумків проєкту, оцінювання готових виробів і обговорення отриманих результатів. Учні завершують роботу над своїми герданами, перевіряють відповідність результату попередньо розробленим ескізам та проєктним завданням. Вони звертають увагу на загальну гармонійність виробу, його естетичний вигляд, міцність конструкції та відповідність культурним традиціям.

На завершення учні презентують свої роботи перед класом, обговорюють власні враження від процесу, діляться досвідом та розповідають про труднощі, з якими вони стикнулися в процесі виготовлення гердану. Така презентація допомагає учням отримати зворотний зв'язок, оцінити свої досягнення та помилки, а також усвідомити.

Висновок до розділу 2

У цьому розділі детально розглянуто історичні та культурні аспекти традиційного бісероплетіння, акцентовано увагу на значенні прикрас як невід'ємного елемента української етнічної культури. Проаналізовано еволюцію виготовлення прикрас із бісеру, зокрема герданів, які слугували не лише естетичними атрибутами, але й виконували символічну роль у житті українців.

Окремо висвітлено технічні аспекти виготовлення герданів: описано необхідні матеріали, інструменти, основні прийоми роботи та етапи створення прикрас. Розкрито роль проєктної діяльності як методу навчання, що сприяє поглибленню знань учнів про етнокультурні традиції та формуванню відповідних практичних умінь.

Розділ демонструє, що залучення старшокласників до процесу створення традиційних прикрас із бісеру стимулює їхнє зацікавлення культурною спадщиною та формує важливі компетентності, зокрема увагу до деталей, посидючість, художній смак і патріотичну свідомість.

РОЗДІЛ 3. ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ГЕРДАНУ З БІСЕРУ

3.1. Пояснювальна записка до проєкту «Гердан з бісеру»

Метою проєкту з виготовлення традиційного українського гердану є сприяння формуванню та розвитку етнокультурної компетентності старшокласників, занурення їх у багатий світ української культурної спадщини та традиційного мистецтва. Головне завдання проєкту – наблизити учнів до розуміння значущості національних традицій через практичне освоєння процесу виготовлення гердану, який є унікальним символом української культури. Проєкт спрямований на те, щоб школярі усвідомили цінність народної творчості та глибше ознайомилися з культурою своїх предків, які передавали значущі символи та орнаменти від покоління до покоління, зберігаючи та збагачуючи їх. Пізнання значення цих культурних символів допомагає учням зміцнити свою національну ідентичність і водночас розвивати естетичний смак, що є основою їхнього етнокультурного виховання.

Реалізація цього проєкту передбачає ознайомлення з історією гердану як унікального явища в українському декоративно-ужитковому мистецтві. У процесі вивчення ми дізнаємося про те, як виник гердан, який мав важливе значення в повсякденному житті українців та в урочистих обрядах. Завдяки дослідженню історії цієї прикраси, учні не лише дізнаються про еволюцію української народної творчості, а й зрозуміють глибокий символізм, закладений в її формах та орнаментах. Важливо також, що гердан є не просто прикрасою, а ще й символом культурної ідентичності, яка об'єднує людей на основі спільних історичних і культурних цінностей. Під час ознайомлення з особливостями орнаментів різних регіонів України учні мають можливість дослідити регіональні відмінності в орнаментальних композиціях, що відображають специфічні культурні риси окремих територій та етнографічних груп.

Цей проєкт також сприяє розвитку естетичного смаку та формуванню в учнів усвідомлення культурної значущості традиційних українських прикрас. Завдяки практичній діяльності школярі зможуть відчутти й усвідомити красу та

гармонію орнаментів, що втілюють багатогранність народної творчості, а також виховати в собі почуття поваги до національних символів, закладених у формах і кольорах гердану. Процес створення традиційних прикрас не тільки допомагає підліткам розвинути почуття естетичної насолоди від власної творчості, а й сприяє формуванню в них більш глибокого емоційного зв'язку з національними цінностями та розуміння значущості української культурної спадщини.

Поряд з цим проєкт має на меті розвивати практичні технічні навички учнів у створенні гердану, що включає освоєння основних технік нанизування та плетіння з бісеру, таких як мозаїчна та ажурна техніка, використання верстата для ткання гердану, а також підбір відповідних матеріалів і інструментів. Завдяки опануванню цих технік старшокласники здобудуть необхідні знання та вміння для створення складних орнаментів, що вимагають високої точності, терпіння та уважності. Під час роботи над прикрасами учні розвивають навички роботи з дрібними деталями, формують свій художній стиль і вчаться працювати самостійно, що є корисним не тільки для створення декоративних виробів, але й для загального розвитку їхньої творчої особистості.

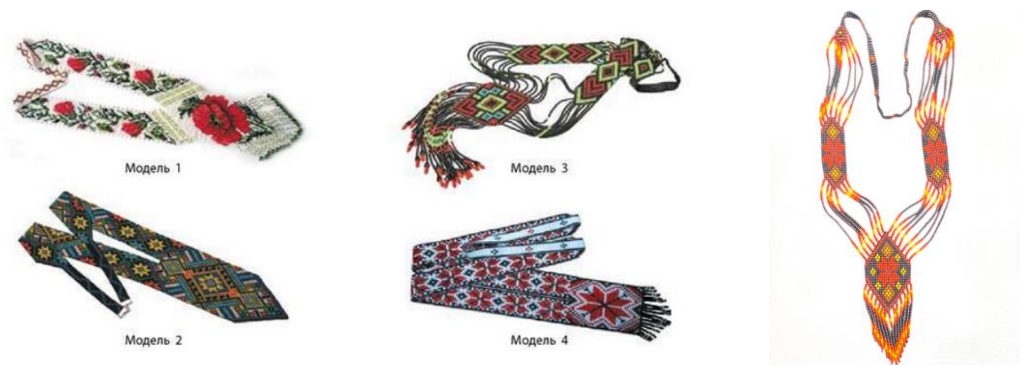
Проєкт також дозволяє учням набути досвіду в застосуванні своїх знань на практиці, оскільки кінцевий результат – виготовлений власноруч гердан – є продуктом їхньої самостійної праці, що значно підвищує їхню мотивацію та впевненість у власних силах. У процесі створення виробу вони також розвивають терплячість і посидючість, вчаться планувати свою роботу, орієнтуватися на проміжні результати та вдосконалювати власні вміння, що є важливими навичками в будь-якій творчій та професійній діяльності.

Завдяки проєкту з виготовлення гердану школярі не тільки опановують техніку традиційного українського мистецтва, але й отримують можливість поглибити свої знання з культурології, осягнути значущість народної творчості в контексті сучасної української культури, що є необхідним елементом формування етнокультурної компетентності. Творчий процес, залучення до створення виробів, які мають історичну та культурну цінність, розвиває в учнів почуття гордості за своє культурне коріння та надихає на подальше дослідження

та підтримку національних традицій. Таким чином, проєкт стає не тільки засобом художньо-технічного навчання, а й цінним елементом національного виховання, що зміцнює ідентичність молодого покоління та розвиває усвідомлення його місця в багатокультурному світі.

Гердан — елегантна й відносно проста у створенні прикраса, яку зможуть виготовити власноруч навіть новачки. Для цього необхідно використовувати якісний бісер та ретельно підбирати кольори. Кількість кольорів залежатиме від обраного орнаменту, а палітру варто узгоджувати з одягом, з яким планується носити гердан. Крім того, важливо, щоб виріб був виконаний з належною акуратністю.

Формування банку ідей є важливим кроком для систематизації великої кількості інформації про моделі герданів, що дозволить глибше проаналізувати їх. Тут можуть бути використані фото з журналів, Інтернету та інших джерел. На цьому етапі необхідно проаналізувати різні варіанти герданів — їхні моделі, колірні рішення, способи виготовлення тощо. Водночас не варто обирати надто багато моделей, оскільки це ускладнить порівняння. Оптимальною кількістю для банку ідей є 4-6 моделей, що найбільше привернули увагу.

Модель 5

Рис. 3.1. Різні види герданів як моделі-аналоги:

Після розгляду й аналізу зображень обраних моделей аналогів ми відзначили, що перша модель має складний орнамент, друга містить надмірну кількість кольорів, а третя відрізняється складною формою. Найпростішою у виконанні виявилась модель 4. Для виготовлення обрано варіант, схожий на третю модель, але з деякими змінами в кольоровій гамі, тож буде створено нову

модель під номером 5. Вибраний зразок гердана має досить складне виконання, при цьому його орнамент обмежений у кількості кольорів.

На цьому гердані представлений яскравий орнамент із геометричними та квітковими мотивами. Основний малюнок складається з ромбоподібних елементів, що поєднують червоні, помаранчеві, жовті та чорні кольори, які створюють відчуття тепла і яскравості. В центрі кожного ромба є квітковий візерунок із жовтими та червоними елементами, що символізують сонце або квіти. З боків гердан оздоблений симетричними рядами бусин, які звужуються до центру, створюючи ілюзію об'єму і глибини.

Цей стиль орнаменту притаманний традиційному українському мистецтву, зокрема західноукраїнському регіону, де популярними є символічні мотиви, які використовуються для передачі природних та культурних образів.

Цей тип орнаменту, представлений на гердані, найчастіше асоціюється з українським народним мистецтвом, зокрема культурою Карпатського регіону — Гуцульщиною, Бойківщиною та частково Поділлям. Саме тут зародилась традиція виготовлення герданів — декоративних нашійних прикрас із бісеру, які виконували як естетичну, так і оберегову функцію.

Гердани з таким орнаментом включають геометричні, квіткові та сонячні мотиви. Основні символи, які часто використовуються, мають сакральне значення:

1. **Ромб із квіткою чи зіркою** — символ родючості, захисту і достатку. Ромб часто трактують як символ землі, а квітка або зірка всередині символізують ріст, оновлення та енергію.

2. **Червоний, жовтий та чорний кольори** — класична кольорова гамма українського бісерного орнаменту. Червоний символізує життя та любов, жовтий — сонце, тепло і благополуччя, а чорний — землю та стабільність. Така палітра характерна для гуцульських герданів, де кольори мають особливе символічне значення.

3. **Симетрія і ритм** — орнамент побудований так, що елементи чітко симетричні, що є характерним для гуцульської естетики та традиційного українського мистецтва в цілому

Загальний час, необхідний для виготовлення прикраси й оформлення проєктних матеріалів, становитиме приблизно 50 годин.

Для реалізації задуму ми обрали схему з чотирма основними кольорами: червоним, чорним, жовтим та помаранчевим. Така кольорова гама забезпечує універсальність виробу й дозволяє легко комбінувати гердан з різними стилями одягу. Схему створюватимемо самостійно за допомогою спеціальної програми Skeedy, що дасть змогу налаштувати всі деталі орнаменту для досягнення бажаного результату.

Щоб виготовити прикрасу з бісеру, необхідно мати певний набір матеріалів та інструментів[14]:

- бісер;(червоний №93170, чорний №23980, жовтий №83110, помаранчевий №93110)
- нитки капронові різних кольорів;
- дрiт d 0,2-0,5 мм;
- голки (№0, №1), імпортні (Японія) №12, №13;
- ножиці
- бджолиний віск;
- сiрники;
- кольорові олівці, альбом;
- клей ПВА; серветка з м'якої однотонної тканини;
- простий верстат для ткання герданів;
- схема орнаменту.

Ткацький верстат можна придбати готовий або ж виготовити власноруч, використавши, наприклад, коробку з-під цукерок чи картонну основу. Мій ткацький верстат зроблений самостійно з підручних матеріалів, зокрема з дерев'яної дошки та гребінців. Варто звернути увагу на важливу деталь: для

якісного ткацтва необхідно використовувати бісер однакового розміру, інакше полотно матиме нерівності й перекося.

Охорона праці на уроках технологій під час бісероплетіння

Охорона праці є невід'ємною складовою освітнього процесу, особливо під час проведення уроків технологій, де використовуються різноманітні матеріали та інструменти. Бісероплетіння, як одна з технік декоративно-ужиткового мистецтва, потребує не лише творчого підходу, а й відповідної уваги до безпеки учнів під час роботи. Дотримання правил охорони праці сприяє збереженню здоров'я школярів, забезпеченню комфортних умов для роботи та формуванню у них відповідального ставлення до виконання завдань у безпечному середовищі.

Бісероплетіння є процесом, який передбачає тривалу концентрацію уваги, роботу з дрібними матеріалами та використання гострих інструментів, таких як голки чи ножиці. Це створює певні ризики для учнів, особливо якщо не дотримуватися правил техніки безпеки. Зокрема, під час таких занять можливе перевантаження зору, порушення постави через неправильну організацію робочого місця, а також ризик травмування рук. Отже, створення безпечних умов праці є необхідністю, яка має бути врахована під час планування та проведення уроків.

Організація робочого місця є першим і найважливішим кроком у забезпеченні охорони праці. Робоче місце учня повинно бути обладнане відповідно до його зросту та фізіологічних особливостей, аби уникнути перевантаження хребта та м'язів. Стіл має бути на такій висоті, щоб учень міг сидіти прямо, не нахиляючись надто низько. Ноги повинні мати опору на підлозі або спеціальній підставці, що забезпечує правильну посадку. Використання зручного стільця з регульованою висотою також є важливим для підтримання правильної постави.

Освітлення відіграє важливу роль у створенні комфортних умов праці. Робоча поверхня має бути добре освітлена, аби уникнути напруження зору. Недостатнє освітлення може призводити до швидкої втоми очей, що особливо небезпечно під час роботи з дрібними матеріалами, такими як бісер. Найкраще

використовувати комбіноване освітлення: природне світло в поєднанні з додатковою настільною лампою. Світло повинно падати зліва для праворуких учнів і справа для ліворуких, щоб уникнути тіней на робочій поверхні.

Особливу увагу слід приділити безпечному використанню інструментів і матеріалів. Робота з голками, ножицями, пінцетами та іншими гострими предметами вимагає обережності. Учитель має обов'язково проводити інструктаж із техніки безпеки перед кожним заняттям, пояснюючи правила використання інструментів та дії у разі травмування. Важливо навчити учнів зберігати інструменти у спеціальних контейнерах або на органайзерах, щоб уникнути їх неконтрольованого переміщення та випадкових порізів.

Робота з бісером також вимагає акуратності й організованості. Розсипання бісеру може не лише ускладнити процес роботи, а й створити потенційну небезпеку для інших учнів, наприклад, якщо бісер потрапить на підлогу. Для зберігання матеріалів варто використовувати спеціальні контейнери або лотки, які дозволяють підтримувати порядок на робочому місці. Учні мають навчитися організовувати свій робочий простір, розташовуючи матеріали та інструменти таким чином, щоб усе необхідне було під рукою.

Важливим аспектом охорони праці є збереження здоров'я очей під час роботи з дрібними деталями. Тривала концентрація уваги на дрібних об'єктах може спричиняти втому зорового апарату, що в довгостроковій перспективі може негативно впливати на зір. Тому на уроках бісероплетіння необхідно робити регулярні перерви для відпочинку очей. Учитель може запропонувати учням прості вправи для зняття напруги зорових м'язів, такі як переведення погляду з близьких на далекі об'єкти, легке заплющення очей або масажування очних яблук кінчиками пальців.

Дотримання чистоти на робочому місці є ще одним важливим фактором. Учням слід пояснити необхідність утримання своїх робочих зон у чистоті, оскільки безлад на робочому столі може спричиняти незручності під час роботи, а також стати причиною травм. Наприклад, розсипаний бісер може потрапити під руки або ноги, що створює ризик для безпеки.

Охорона праці на уроках бісероплетіння не обмежується лише правилами роботи з інструментами чи організацією робочого місця. Вона включає і виховний аспект, формуючи у школярів відповідальне ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих. Учні мають розуміти, що дотримання правил охорони праці є їхнім особистим обов'язком, який забезпечує комфортну та безпечну атмосферу під час занять.

Таким чином, організація охорони праці на уроках технологій, присвячених бісероплетінню, вимагає комплексного підходу. Забезпечення правильного освітлення, ергономічного робочого місця, акуратного поводження з інструментами та дотримання чистоти дозволяє уникнути ризиків для здоров'я учнів. Крім того, регулярні інструктажі з техніки безпеки сприяють формуванню у школярів відповідального ставлення до своєї діяльності. Це забезпечує не лише безпеку під час уроків, а й сприяє підвищенню їхньої ефективності, адже учні можуть повністю зосередитися на творчому процесі без ризику травмування чи перевантаження.

Технологічні особливості

Розглянемо кілька важливих правил, яких слід дотримуватися при створенні бісерних прикрас. Використовувати браковані бісеринки не варто, їх краще відразу відсортувати. Іноді необхідно ретельно калібрувати бісер, особливо для створення рівних і акуратних виробів. Під час роботи бісер набирають безпосередньо голкою, а в руки беруть лише в окремих випадках. Нитку слід постійно підтягувати, щоб бісерини щільно прилягали одна до одної. При проходженні голки з ниткою через бісерину, яка вже має пропущену нитку, важливо уникати проколювання цієї нитки. Для роботи з волосінню також потрібна голка, і лише в окремих випадках можна пропускати волосінь через отвір бісеринки без голки. Щоб запобігти сповзанню бісеринок, на початку роботи їх тимчасово закріплюють, а після завершення ці фіксатори можна зняти, закріпивши нитку остаточно.

Існує дві основні техніки бісероплетіння, що використовуються для виготовлення герданів: ажурне плетіння та ткання. Вироби, малюнки яких схожі

на схеми для вишивки хрестиком, зазвичай виконують у ткацькій техніці. Бісерне ткання буває як ручне, так і верстатне. Ручне ткання підходить для створення окремих елементів, але є тривалим і трудомістким процесом, тому для виготовлення гердану зручніше використовувати верстат, що дозволяє працювати швидше й ефективніше. Ажурне плетіння більш вибагливе у виборі малюнка: на таку сітку гармонійно лягають лише геометричні орнаменти, і схеми для вишивки доводиться ретельно адаптувати.

Гердан на ткацькому верстаті починають з виготовлення медальйона, після чого робочу нитку пропускають через полотно для його фіксації, зав'язуючи вузлик. На нитки основи нанизують бісер, утворюючи бахрому. Після завершення оглядають виріб, перевіряють закріплення ниток і за потреби обрізають зайві кінці.

Перед початком роботи необхідно налаштувати ткацький верстат, щоб процес виготовлення був максимально зручним та ефективним.

Правильне натягнення ниток основи відіграє важливу роль, адже вони не повинні провисати. Для роботи завжди береться на одну нитку більше, ніж кількість бісеринок у схемі. Коли нитки закріплені на верстаті, можна починати ткати. Нитку з набраними бісеринками пропускають під основними нитками, після чого пальцями розподіляють кожну бісеринку між ними, піднімаючи вгору. Тепер голка з робочою ниткою проходить через бісеринки над основою, і нитку злегка зтягують — так формується перший ряд стрічки. Робочу нитку знову вставляють у голку, а кінець закріплюють на верстаті.

Для подальшої роботи перший ряд бісеринок набирається відповідно до схеми орнаменту. Другий ряд формується за тим же принципом: голка з робочою ниткою спершу проходить під основою, а потім над нею крізь кожну бісеринку. Кожен новий ряд щільно підтягується до попереднього, щоб утворити рівне бісерне полотно потрібної довжини. Особливо важливо слідкувати, щоб візерунок на краях стрічки співпадав і закінчувався однаковим рядом. У цьому випадку медальйон має інший орнамент, ніж стрічка. Після завершення медальйона основні нитки зрізаються з верстата, а робоча нитка проходить

горизонтально крізь бісеринки готового полотна для додаткової фіксації та зав'язується вузлом.

На основні нитки нанизуються бахрома, після чого їх закріплюють у плетінні та зрізають кінці. Якщо схема гердану передбачає звуження або розширення стрічки, під час ткацтва додаються додаткові нитки основи. Для цього нитка необхідної довжини пропускається крізь останній нанизаний ряд орнаменту та закріплюється на верстаті паралельно основному плетінню.

Схема виконання виробу:

Рис 3.2 Схема виготовлення: а) бічної сторини; б) медальону

Робоче місце. Правила безпечної праці і санітарно-гігієнічні вимоги під час бісероплетіння. Для виконання робіт з бісероплетіння слід правильно організувати робоче місце. У процесі роботи дотримуватися правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог

1. Пласти виріб треба сидючи на стільці із спинкою. Сидіти потрібно прямо, не сутулячись.

2. Освітлення має бути хорошим, бажано природним. Під час бісероплетіння правою рукою світло повинно падати зліва на робоче місце, при вишиванні лівою рукою – справа. Через кожну годину бісероплетіння необхідно робити відпочинок для очей на 5 – 10 хв. Під час відпочинку очі перевести на спокійне забарвлення. Корисно також використати цей час на виконання гімнастики для м'язів очей.

3. Перед виконанням виробів з бісеру треба ретельно вимити руки, щоб бісер не ковзався, не забруднився.

4. Інструменти і пристосування зберігати у спеціальній шкатулці чи ящичку. При виконанні ручних робіт шкатулку з інструментами та пристосуваннями класти на стіл праворуч від ткацького станка.

5. Голкою працювати обережно. Не підносити голку близько до обличчя.

6. Після роботи голку й шпильки зберігати тільки у гольнику або покласти у спеціальну коробку. Не залишати голку без нитки. Забороняється зберігати голку, вколовши її в одяг.

7. Ножиці на робочий стіл класти із зімкненими лезами, направленими від себе.

8. На робочому місці слід дотримуватися чистоти і порядку.

Розрахунок собівартості та ціни виробу: Розрахунки матеріальних витрат на виготовлення гердану

Назва	Кількість матеріалів	Ціна (грн.)	Усього (грн.)
Бісер червоний	50 гр	70	70
Бісер чорний	50 гр	53	53
Бісер жовтий	10 гр	39	39
Бісер помаранчевий	10 гр	30	39
Нитка бісерні №2799, Довжина 40, D-0,25 мм	1 моток	7,50	7,50
Нитки бісерні №2799, Довжина 100, D-0,1 мм	1 моток	7,90	7,90

Голка	1 шт.	7	7
Голка роздвоєнна	1 шт.	18,5	18,5
Всього			241,9

Загальна сума витрат на матеріали для створення гердану склала 241,90 грн. Вартість подібних прикрас у популярних інтернет-магазинах зазвичай стартує від 680 грн, що значно перевищує собівартість самостійного виготовлення. Така різниця в ціні свідчить про те, що створення гердану власноруч є економічно вигідним варіантом, дозволяючи суттєво заощадити кошти. При цьому саморобний виріб повністю відповідає початковій творчій концепції, має високий рівень якості, міцності та акуратності. Він також не поступається естетично привабливим властивостям, які притаманні аналогічним виробам з магазинів. Власноруч створений гердан дозволяє майстру реалізувати свій задум з унікальною колірною палітрою та дизайном, роблячи прикрасу оригінальною та неповторною.

3.2. Аналіз результатів проєкту та їхнє значення для розвитку етнокультурної компетентності старшокласників

Проєкт виготовлення гердану є не лише технічним завданням, а й важливим етапом у розвитку творчих та практичних навичок, що мають культурне та освітнє значення. Розглянемо основні аспекти цього проєкту, його переваги та значення для розвитку учнів та осіб, які займаються виготовленням герданів.

1. Використання загальнодоступних матеріалів

Однією з переваг цього проєкту є те, що для виготовлення гердану використовуються матеріали, які є доступними на ринку. Бісер, нитки, голки та інші необхідні інструменти легко знайти в спеціалізованих магазинах, а вартість цих матеріалів не є значною. Завдяки цьому виготовлення гердану стає доступним навіть для учнів, які не мають великого бюджету. Вибір матеріалів не потребує особливих витрат і не обмежує можливості творчого самовираження.

Бісер можна вибирати різних кольорів і фактур, що дає можливість кожному учаснику створити унікальну прикрасу. Такий підхід сприяє розвитку творчості та дозволяє кожному з учнів розвинути свою індивідуальність.

2. Технологія виготовлення доступна для будь-якого учня

Технологія виготовлення гердану є доступною для учнів з різним рівнем підготовки. Це є важливою особливістю проєкту, адже завдяки чітким покроковим інструкціям та простим технічним прийомам виготовлення гердану, навіть учні, які не мають досвіду в бісероплетінні, можуть успішно виконати завдання. Техніка ткання бісером чи ажурного плетіння є достатньо зрозумілою і дозволяє кожному освоїти основи цього ремесла. Крім того, під час роботи над проєктом учні отримують практичні навички, які можуть бути корисними в майбутньому. Вони навчаються користуватися інструментами, контролювати точність роботи та виконувати завдання в межах чітко визначених параметрів.

3. Розвиток посидючості, уважності, акуратності та терпіння

Виготовлення гердану є процесом, який вимагає уважності та терпіння. Кожен етап роботи, починаючи від підготовки матеріалів до складання орнаменту, потребує акуратності та ретельності. Оскільки бісер дуже малий за розміром і потребує точності, учні розвивають в собі терпіння та здатність концентруватися на виконанні детальних завдань. Важливим аспектом є те, що процес виготовлення гердану зазвичай займає значний час, і учні повинні бути готові до тривалої роботи, що розвиває їх посидючість і здатність доводити справу до кінця. Це також формує відповідальність, адже кожен крок має бути виконаний точно і без поспіху. Така діяльність допомагає учням не лише освоїти технічні навички, але й удосконалити власні особистісні якості, такі як терплячість, вміння зосереджуватися та організованість.

4. Економічна вигода при виготовленні власноруч

Вартість виготовлення гердану власноруч є значно нижчою за вартість покупних виробів. Це є одним із ключових переваг цього проєкту. При виготовленні гердану вартість використаних матеріалів становить лише частину вартості готового виробу, що дозволяє значно зекономити. У середньому,

витрати на виготовлення одного гердану складають близько 241-250 грн, в той час як готовий виріб в магазині може коштувати від 600 до 1000 грн і більше. Завдяки цьому проєкт стає доступним для широкого кола учнів, оскільки вартість виготовлення практично вдвічі дешевша. Крім того, це дозволяє учням побачити реальну різницю між ручною роботою та масовим виробництвом, що важливо з точки зору оцінки праці та ресурсів.

5. Можливість подарувати або продати виріб

Виготовлений гердан не лише є результатом творчої діяльності, а й може стати чудовим подарунком для близьких або друзів. Його унікальність та ручна робота додають цінності виробу, що робить його особливо значущим у контексті культурних та особистих стосунків. Також, виготовлений гердан можна продати, що відкриває можливості для молодих майстрів започаткувати свій власний бізнес. Враховуючи тренди на ручну роботу та автентичні прикраси, виріб може стати популярним на ринку, особливо серед тих, хто цінує народні традиції та авторські роботи. Це створює можливості для самореалізації та розвитку підприємницьких навичок серед учнів.

Проєкт виготовлення гердану має багато переваг і є важливим етапом у розвитку як творчих, так і технічних навичок. Він дає можливість не тільки досконало опанувати ремесло бісероплетіння, але й розвивати особистісні якості, зокрема уважність, терпіння та посидючість. Економічні вигоди від самостійного виготовлення прикраси та можливість подарувати або продати виріб роблять цей проєкт не тільки корисним, але й практичним. Виготовлення гердану – це процес, що поєднує в собі традиції, творчість та економічну доцільність, і є важливим кроком у розвитку етнокультурної компетентності, що дозволяє учням глибше пізнати свою культуру та зберегти народні традиції.

Виготовлення гердану є важливим етапом у розвитку етнокультурної компетентності, оскільки цей процес дозволяє не тільки оволодіти практичними навичками ремесла, але й глибше пізнати культурні традиції, символіку та історичні аспекти, пов'язані з українськими прикрасами. Гердан, як традиційна українська прикраса, не тільки виконує декоративну функцію, а й має глибоке

символічне значення, що робить його виготовлення корисним не тільки з точки зору технічних умінь, а й як інструмент для розвитку знань про українську культуру та мистецтво.

Під час виготовлення гердану важливим є розуміння не лише технічних аспектів плетіння, але й культурних елементів, які закладені в орнаментах і кольорах. Кожна бісерина, кожен колір і кожна деталь мають своє значення та історію, що пов'язана з національними звичаями, обрядовістю та символікою. Наприклад, червоний колір традиційно символізує життя, енергію, а чорний — землю і родючість. Знання таких символів допомагає краще розуміти, чому саме ці кольори використовуються у різних типах герданів, а також їхнє значення в контексті української культури.

Процес виготовлення гердану дозволяє зануритися в традиційні українські ремесла та зробити внесок у збереження та популяризацію національної спадщини. Він дає можливість відчувати зв'язок із попередніми поколіннями, які носили подібні прикраси, а також усвідомити, як культура передавалася через покоління. У роботі над герданом важливими є не тільки технічні навички, а й увага до деталей, ретельність і здатність працювати з матеріалами, що відповідають певним традиційним вимогам.

Виготовлення гердану також стає важливим елементом розвитку етнокультурної компетентності, оскільки в процесі створення прикраси людина вивчає культурну спадщину, вивчає її історію, символіку, а також дотримується традиційних технологій виготовлення. В результаті цього відбувається процес не лише освоєння технічних аспектів роботи, але й формування більш глибокого розуміння культурних процесів і традицій, які супроводжували українське мистецтво протягом століть. Така діяльність, як виготовлення гердану, є відмінним способом поєднання творчості та освіти в галузі культурології, що допомагає розвитку етнокультурної компетентності як у межах окремої людини, так і в більш широкому суспільному контексті.

Важливим є і аспект збереження етнічних традицій через практичну діяльність. Оскільки знання про стародавні техніки, символіку та ремесла

передаються від покоління до покоління, виготовлення гердану сприяє збереженню цілісності національних традицій. Врахування цих аспектів в процесі створення прикрас допомагає не лише зберігати елементи культурної ідентичності, але й сприяє їх розвитку та популяризації серед молоді, що є важливим для розвитку культурної спадщини на сучасному етапі.

Таким чином, виготовлення гердану є важливим інструментом для розвитку етнокультурної компетентності, оскільки поєднує в собі технічні навички, знання культури та глибоке розуміння традицій. Цей процес не лише допомагає відтворювати стародавні прикраси, але й підтримує зв'язок між минулим і сучасним, сприяючи формуванню національної свідомості та культурної ідентичності.

3.3. Охорона праці у майстернях з технологій

Охорона праці є однією з найважливіших складових організації навчального процесу в майстернях з технологій. В умовах сучасної освіти учні старших класів працюють з різноманітними інструментами та матеріалами, що вимагає особливої уваги до забезпечення їхньої безпеки. Виготовлення традиційних українських прикрас, зокрема герданів, є важливою складовою освітнього процесу, однак цей процес вимагає не лише високої майстерності, а й дотримання стандартів охорони праці.

Загальні вимоги щодо охорони праці в майстернях з технологій

Охорона праці в майстернях з технологій має на меті забезпечення безпечних умов праці для учнів, мінімізацію ризиків виникнення травм та нещасних випадків. Під час занять учні використовують різноманітні інструменти, такі як голки для бісероплетіння, ножиці, пінцети, нитки та інші матеріали, що вимагає особливого контролю за процесом роботи.

1. Навчання та інструктажі з техніки безпеки

Перед початком будь-якої роботи в майстерні кожен учень повинен пройти інструктаж з техніки безпеки, під час якого ознайомиться з усіма правилами і вимогами, що стосуються безпеки при використанні інструментів та матеріалів.

Інструктаж проводиться педагогом або майстром виробничого навчання і має включати такі аспекти, як:

- Правила роботи з інструментами та устаткуванням (як правильно тримати інструменти, як уникати травм).
- Безпечне поводження з бісером, нитками та іншими дрібними деталями.
- Дії при виникненні аварійних ситуацій (наприклад, як правильно діяти при незначному пораненні або при пожежі).
- Важливість дотримання порядку на робочому місці, щоб уникнути випадкових травм.

Учні повинні також пройти навчання щодо правильного користування захисними засобами, якщо це необхідно. Наприклад, при роботі з дрібними деталями бісеру та ниток варто використовувати захисні окуляри, що захищають від можливого потрапляння часток у очі.

2. Організація робочих місць та інструментів

Однією з ключових умов для забезпечення безпеки є правильна організація робочих місць учнів. Кожне робоче місце повинно бути облаштоване так, щоб учень мав зручний доступ до необхідних матеріалів та інструментів і водночас забезпечувалася його безпека. Усі інструменти мають бути справними, зручно розміщеними, а також очищеними після кожного заняття.

Для роботи з бісером та виготовлення герданів важливо мати зручні робочі столи з достатньою кількістю простору для розкладу всіх необхідних матеріалів. Важливо, щоб робоче місце було добре освітлене, що дозволить учням комфортно працювати з дрібними деталями без напруження для очей. Висвітлення має бути рівномірним, не створювати відблисків і тіней.

Зберігання інструментів також потребує уваги: вони повинні бути в окремих контейнерах або на спеціальних підставках, щоб уникнути випадкових порізів або травм. Кожен інструмент повинен використовуватися лише за призначенням, а будь-які несправні інструменти повинні бути негайно вилучені з використання та відремонтовані або замінені.

3. Забезпечення пожежної безпеки та вентиляції

Особливу увагу слід приділити заходам пожежної безпеки, оскільки робота з деякими матеріалами може стати джерелом небезпеки. Пожежні засоби, такі як вогнегасники, повинні бути на видному місці і доступні для швидкого використання у разі необхідності. Також має бути чітко визначена евакуаційна схема у випадку виникнення пожежі або іншої надзвичайної ситуації.

Майстерні повинні бути оснащені ефективною вентиляційною системою, оскільки деякі матеріали, які використовуються у виготовленні прикрас (наприклад, фарби або клеї), можуть випускати шкідливі пари. Хороша вентиляція дозволяє підтримувати чистоту повітря в приміщенні та зменшує ризики для здоров'я учнів.

4. Захист учнів від травм та нещасних випадків

Охорона праці передбачає не лише правильну організацію робочого процесу, але й заходи для мінімізації ризиків виникнення травм та нещасних випадків. Під час роботи з голками, ножицями та іншими інструментами учні повинні дотримуватися обережності. Для цього важливо:

- Використовувати лише інструменти з добре заточеними та закріпленими частинами, щоб уникнути нещасних випадків через погану якість інструментів.
- Навчити учнів правильно тримати інструменти та використовувати їх тільки за призначенням.
- Наголошувати на важливості збереження порядку на робочому місці, оскільки розкидані матеріали або інструменти можуть стати причиною травм.

Якщо під час роботи учень отримує травму, необхідно знати, як правильно надати першу допомогу, а також мати доступ до аптечки першої допомоги.

Організація охорони праці у майстернях з технологій є невід'ємною частиною освітнього процесу, особливо коли мова йде про виготовлення традиційних прикрас, таких як гердани. Важливою умовою є не лише створення безпечного середовища, але й регулярне навчання учнів правильним правилам

безпеки. Це дозволяє не тільки забезпечити безпеку учнів, а й сприяє їхній відповідальності за своє здоров'я та здоров'я інших учасників процесу.

Висновок до розділу 3

У цьому розділі розглянуто практичні аспекти створення проєкту традиційного українського гердану. Було виготовлено зразок прикраси, проведено аналіз етапів роботи, що включало проєктування, підбір матеріалів, виготовлення та оцінювання результатів.. Пояснювальна записка та аналіз результатів проєкту підтвердили, що участь у подібних творчих процесах сприяє не лише розвитку технічних і художніх навичок, але й формуванню етнокультурної свідомості старшокласників. Результати проєктної діяльності засвідчили ефективність впровадження етнокультурного компонента у процес навчання через створення конкретного виробу, що має глибоке культурне значення.

Особливу увагу було приділено процесу проєктування гердану. Я застосувала сучасні технології, зокрема програму Skeedy(Додатов В), яка дозволила створити детальну схему майбутнього виробу. Цей підхід значно полегшив роботу, зробивши її більш структурованою і впорядкованою. Завдяки цифровим інструментам я змогла експериментувати з дизайном, кольоровою гамою та розташуванням елементів, що дало змогу створити гармонійний і водночас унікальний візерунок, який відображав традиційні мотиви в сучасному виконанні.

Процес виготовлення гердану став ключовим практичним етапом моєї роботи. Я детально вивчила техніку нанизування бісеру, враховуючи особливості матеріалів і інструментів, які використовуються для плетіння. Робота над виробом вимагала терпіння, точності та уважності, що дозволило мені вдосконалити свої технічні навички й відчути себе частиною давньої мистецької традиції.

Готовий гердан став результатом моїх зусиль, знань і творчого підходу. Його орнамент поєднав у собі традиційні елементи української культури та

сучасне бачення народного мистецтва. У створеній прикрасі домінували такі кольори, як червоний, чорний і білий, які мали символічне значення: червоний символізував енергію та життєву силу, чорний – землю та стабільність, а білий – чистоту та духовність. Форма гердану та його орнамент були ретельно продумані для збереження естетичної рівноваги й відображення глибини народних традицій.

Також розглянуто важливість забезпечення охорони праці в умовах майстерень технологій, адже безпечні умови праці є ключовою складовою ефективною освітньої діяльності.

ВИСНОВКИ

У ході виконання магістерської роботи мною було проведено ґрунтовне дослідження та практичну діяльність, спрямовані на вивчення і застосування традиційних технік бісероплетіння для створення українського гердану як засобу популяризації національної культури. Процес роботи охоплював кілька етапів, що дозволили не лише поглибити мої знання про культурну спадщину, а й здобути практичний досвід у створенні унікального виробу декоративно-ужиткового мистецтва.

У результаті проведеного магістерського дослідження сформовано уявлення про ефективність використання проєктної діяльності як методу формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі виготовлення традиційних українських прикрас із бісеру.

Таким чином, мета магістерського дослідження була досягнута, а поставлені завдання виконані. У ході роботи вдалося:

- теоретично обґрунтувати та проаналізувати феномен етнокультурної компетентності старшокласників;
- дослідити особливості традиційного бісероплетіння як засобу формування етнокультурної компетентності;
- розробити та впровадити методіку проєктної діяльності зі створення гердану;
- забезпечити інтеграцію національно-культурного компонента в навчальну програму через практичну діяльність.

На виконання першого завдання було проведено глибоке дослідження історичних та культурних аспектів виготовлення традиційних українських прикрас із бісеру. Зокрема, ми зосередили увагу на аналізі герданів як одного з найдавніших видів декоративного мистецтва українців. Виявлено, що гердани виконували як естетичну, так і символічну функції, слугуючи оберегами, показниками соціального статусу, а також засобом художнього самовираження. Особливу увагу приділено орнаментам, які містять символіку добра, родинного щастя, захисту від зла. Дослідження етнографічних джерел дозволило з'ясувати,

що бісероплетіння було невід'ємною частиною народного мистецтва, яке зберігало свою актуальність навіть із плином часу. Збереження цих традицій є важливим елементом формування національної ідентичності, що підкреслює значущість культурної спадщини у вихованні сучасної молоді.

Виконуючи друге завдання, ми здійснили аналіз навчального модуля «Декоративно-ужиткове мистецтво» та його відповідності вимогам Нової української школи. Було виявлено, що існуючі програми технологій мають потенціал для інтеграції національно-культурного компоненту, однак вони потребують адаптації для більш повного розкриття етнокультурної тематики. Ми розробили методичні рекомендації, які акцентують увагу на практичних аспектах вивчення бісероплетіння як засобу розвитку етнокультурної компетентності учнів. Особливу увагу приділено використанню інтерактивних методів, таких як проєктна діяльність, творчі майстер-класи, індивідуальні й колективні проєкти, які дозволяють учням активно долучитися до дослідження національної спадщини через створення власних виробів.

На виконання третього завдання ми розробили та апробували авторську методику проєктної діяльності, спрямовану на створення гердану. Методика передбачала поетапну роботу: вивчення історичних основ герданів, вибір дизайну, створення орнаменту за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення для бісероплетіння, підбір матеріалів та виготовлення виробу. Учні мали можливість створити вироби, які відображають їхній творчий підхід, але базуються на традиційних українських мотивах. Цей підхід дозволив старшокласникам не лише опанувати техніку плетіння, але й глибше усвідомити культурне значення своєї роботи. Практична реалізація проєкту сприяла розвитку естетичного смаку, формуванню відповідальності за кінцевий результат і здатності до аналізу власної діяльності.

Виконуючи четверте завдання, ми приділили особливу увагу питанням охорони праці під час проведення занять із бісероплетіння. Було розроблено комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпеки учнів у процесі роботи з дрібними матеріалами та інструментами. У дослідженні враховано нормативні

документи, які регламентують організацію робочих місць у шкільних майстернях, а також специфічні вимоги до роботи з бісером, включаючи запобігання травмам, дотримання санітарно-гігієнічних норм і забезпечення належного освітлення робочих зон. Було запропоновано чіткі інструкції для учнів, які сприяють дотриманню правил безпеки та комфортній організації праці, що робить процес навчання безпечним і продуктивним.

Таким чином, виконання поставлених завдань забезпечило досягнення мети магістерської роботи. Результати дослідження підтвердили, що використання проєктної діяльності зі створення герданів сприяє формуванню етнокультурної компетентності старшокласників, розвиває їхні творчі здібності та формує ціннісне ставлення до національної спадщини. Впроваджена методика має практичну цінність для освітнього процесу та може бути використана вчителями технологій для вдосконалення уроків, спрямованих на збереження традицій українського декоративно-ужиткового мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Метод проектів у навчальній діяльності школярів»: Трудове навчання в школі. №4 – 2006 р. С.25-29
2. «Комп’ютерно-інформаційні і комунікаційні технології у навчальному процесі середньої та вищої школи»: [Матеріали міжнар. Наук. Конф., м. Косів Івано-Франківської обл.] // Освіта. – 2003. – 23-30 лип. (№34). – С.
3. «Проектно-технологічна діяльність учнів»: Трудове навчання в школі. №1 – 2006 р. С 12
4. Антонович Є.А, Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно прикладне мистецтво. - Львів, в-во “Світ”, 1992.
5. Бербец В. В. Діагностика навчальних досягнень учнів під час виконання творчих проектів: монографія (Проектно-технічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика) / заг. Ред. О. М. Коберника. Київ, 2003. С. 86–102.
6. Березюк О. С. Педагогічні засади формування етнокультурної компетентності особистості. Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 158 с.
7. Бех І. Д. // Виховання і культура. – 2009. – №12 (17,18). – С. 5–7
8. Божко Л.А. Бісер.- М.:Мартин,- 2001 р.
- 9.
10. Будник О. Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів засобами української етнопедагогіки. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2017. 312 с.
11. Вироби з бісеру. Виникнення, види виробів [Електроний ресурс]. — Режим доступу: <https://studfile.net/preview/3785184/>

12. Вірко О.В. Біжутерія з бісеру / О.В. Вірко. – Донецьк: СКІФ, 2009. – 64 с
13. Врубель Г. Формування етнокультурної компетентності через мистецтво. Педагогіка формування творчої особистості, 2021. С. 58–63.
14. Галушко О. В. Народне мистецтво як засіб формування етнокультурної свідомості молоді. Українська етнопедagogіка, 2018. С. 203–210.
15. Гевко І. В. Гурткові заняття з декоративно-ужиткового мистецтва і технічної творчості. / Гевко І. В., Ломницький Я. Т. — Тернопіль, 2012.-163с.
16. Григоренко Н. М. Бісероплетіння: Техніки та орнаменти. Київ: КОНТРАКТ, 2013. — Ця книга детально розглядає техніки бісероплетіння, використовуючи українські народні орнаменти та мотиви. Особлива увага приділена створенню прикрас, таких як гердани, що є характерними для української культури.
17. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища: дис. ... канд. Пед. Наук : 13.00.04. Харків, 2005. 163 с.
18. Даниленко І. В. Історичні традиції створення українських прикрас із бісеру. *Народознавчі студії*, 2017. С. 45–50.
19. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020> (дата звернення: 22.11.2024).
20. Державні стандарти базової і повної середньої освіти /Освітня галузь “Технології”:Трудова підготовка в закладах освіти. 2013. №4.
21. Дроздова Л. М. Технологія декоративно-ужиткового мистецтва для учнів старшої школи. Київ: Вища школа, 2006. 350 с.
22. Закон України "Про захист культурної спадщини" (2000 р.).
23. Закон України "Про освіту": від 5 вересня 2017 р.

24. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик, Я. О. Кравченко, С. П. Лупій, В. Ф. Любченко Декоративно-ужиткове мистецтво 2000. – 399 с
25. Записка на тему « Бісероплетіння. Ткацтво герданів»
26. Іваненко Л. В. Бісер і прикраси: українські традиції та техніки. Черкаси: Черкаський державний університет, 2011. — Книга розглядає різноманітні техніки бісероплетіння, зокрема традиційні методи створення українських прикрас. Вона дає детальні інструкції щодо виготовлення герданів та інших народних прикрас.
27. Іванченко А. Використання бісеру в народній творчості України. Мистецтво і час, 2017. С. 45–49.
28. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т.3 / Наук.ред. Т.каравасильєва. – НАН України, ІМФЕ ім.М.Т. Рильського. – К.,2009. – 516 с.
29. Коберник О «Урок трудового навчання в умовах проектно – технологічної системи»: Трудова підготовка в закладах освіти №1-2006 р. С.2
30. Коберник О.М., Терещук А.І. Теорія і методика профільного технологічного навчання учнів в старшій школі. Навч.посіб.,Умань.2013.75с.
31. Кабанов А. І. Народна творчість України: традиції та сучасність. Харків: Прапор, 2015. — Це видання містить дослідження народних ремесел, зокрема виготовлення бісерних прикрас, та їхній вплив на сучасне мистецтво і культуру України.
32. Клименко Ж. В. Формування етнокультурної компетентності учнів у процесі вивчення зарубіжної літератури. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2014.
33. Ковальчук Г. М. Технології декоративно-ужиткового мистецтва. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. 290 с.
34. Ковальчук Г. М. Технології декоративно-ужиткового мистецтва: Бісероплетіння в українському контексті. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. — Посібник для тих, хто хоче освоїти техніку бісероплетіння. Окрім загальних рекомендацій щодо бісероплетіння, книга містить інструкції з виготовлення традиційних українських прикрас.

35. Конопленко Н.А. Мультимедійна презентація як елемент самостійної роботи студентів. – Вісник Запорізького національного університету № 1, 2021

36. Концепція профільного навчання в старшій школі (Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 жовтня 2013 р. № 1456).

37. Концепція профільного навчання в старшій школі: затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 21 жовтня 2013 р. № 1456.

38. Корнієнко А.В. Зміст і методи формування етнокультурної компетентності у вихованців гуртків декоративно-ужиткового мистецтва в позашкільних навчальних закладах // Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів: матеріали міжнар. Наук.-практ. Конф. (25-27.02.2013 р., м. Київ). - К.: Гранмна, 2013.

39. Корнієнко Л. А. Гердан: символіка, традиції, техніка. Черкаси: ЧДУ, 2014. — В цьому виданні розглядаються історичні та культурні аспекти герданів як важливої складової української народної творчості. Книга включає методи та техніки плетіння традиційних прикрас.

40. Король Л. П. Бісероплетіння в українській народній творчості. Вінниця: Нова Книга, 2021. 192 с.

41. Косенко Ю. Етнопедагогічний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів. Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка, 2008. Випуск XIX-XX. С. 67–74.

42. Крип'якевич. І. Історія української культури/ Під ред. Крип'якевича І. (1937) Львів, видання Івана Тиктора, 719с.

43. Кузьменко О. М. Декоративно-ужиткове мистецтво. Бісероплетіння в українських традиціях. Київ: Вища школа, 2008. — Посібник, що пояснює технологію виготовлення традиційних українських прикрас з бісеру. У книзі подано не тільки технічні аспекти, а й культурний контекст використання бісеру в українських прикрасах.

44. Кузьменко О. М. Декоративно-ужиткове мистецтво: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2008. 350 с.
45. Кульчилька О. Народний одяг західних областей України. – Львів, 2002.
46. Курок В. П. Розвиток технічного мислення учнів у процесі реалізації завдань освітньої галузі «Технології». Гуманітарний Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 34
47. Курок В. П., Воїтельова Г.О. Навчально-методичний посібник до виконання курсових робіт з методики професійного навчання для студентів денної, заочної форм навчання напряму підготовки 6.010104 Професійна освіта та методики викладання спецпредметів для студентів спеціальності 7.01010401 Професійна освіта Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2015. 36 с.
48. Лапко В. Інтеграція народного мистецтва в навчальні програми. Педагогічна думка, 2020. С. 65–70.
49. Лєрнер П. Проектування як основний вид пізнавальної діяльності школярів/ Завуч 2003. С.6-10
50. Лисенко Н. В. Методи інтеграції етнокультурного компоненту в навчальний процес. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2019. 260 с.
51. Лисенко Н. В. Українська етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / за ред. Акад. В. Кононенка. Івано-Франківськ, 2005. 508 с.
52. Лісовий В. Етнокультура. Філософський енциклопедичний словник.
53. Логвин В. Метод проектів у контексті сучасної освіти : Завуч. — 2002. С. 4.
54. Лозко Г. Етнологія України: філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект: навч. Посіб. Київ: артек, 2001. 304 с.
55. Маєвська Л. М. Етнокультурне виховання: погляд на проблему. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 2005. № 8. С. 95-98.

56. Матвієнко І. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб формування національної ідентичності. *Культура і сучасність*, 2018. С. 102–108.
57. Мацюк О. Бісероплетіння в традиціях Західної України. Ужгород: Карпатська вежа, 2015. 220 с.
58. Мітева А., Врубель Г. Формування етнокультурної компетентності учнів через мистецтво. Київ: Освіта України, 2016. 256 с.
59. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ ст. / В. Литвин, В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. Київ : Навчальна книга, 2004. Кн. 2: Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення. 672 с
60. Нестеренко С. В. Формування етнокультурної компетентності учнів старшої школи у процесі вивчення громадянської лірики: дис. ... Канд. Пед. Наук: 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська література). Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 250 с.
61. Нікітенко О. Виховний потенціал українського народного мистецтва. *Науковий вісник Черкаського університету*, 2019. С. 77–83.
62. Нікітенко О. І. Технологія виготовлення традиційних прикрас: Бісер та інші матеріали. Харків: Видавництво "Шкільна книга", 2017. 240 с.
63. Нікіщенко Ю. І. Поняття «етнічна культура» і «традиційна культура» в етнокультурології: Наукові записки Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія». Теорія та історія культури. Київ, 2004. Т. 24. С. 4-12.
64. Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: навч. Посібник. Київ : Знання України, 2004. 264 с.
65. Павх С.П. Бісерне рукоділля. Тернопіль Харків: «Ранок», 2009. 112 с.
66. Палагейченко проектів. Історія розвитку/Трудове навчання в школі. №9 –2012 р.
67. Панченко М. Види традиційних українських прикрас з бісеру. Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: збірник матеріалів звітної науково-практичної

конференції здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. За заг. Ред. Луценка Г. В. Глухів, 2024. Ч. 2. С. 538–540.

68. Панченко М. Інноваційні технології формування етнокультурної компетентності старшокласників у процесі проєктування гердану. Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (м. Чернігів, 11 квітня 2024 р.) / НУЧК імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2024. С. 196–197.

69. Панченко М. Р. Етапи формування етнокультурної компетентності старшокласників на уроках технологій засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Подано до друку у м. Вінниця.

70. Петренко І. В. Орнаментика українських герданів: теорія та практика. Київ: Просвіта, 2020. 215 с.

71. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України: навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закл. Київ: Либідь, 1996. С. 193.

72. Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації.– К.: Либідь, 2001. – 288 с.

73. Скорик В. Б. Історія українських прикрас: від традицій до сучасності. Одеса: Астропринт, 2022. 305 с.

74. Соловей О. І. Символіка та значення бісероплетіння в культурі України. Львів: Каменяр, 2018. 180 с.

75. Станкевич Л. І. Методика інтеграції етнокультурного компонента у процес технологічної освіти старшокласників. Освіта і сучасність, 2021. С. 27–31.

76. Стельмахович М. Г., Любар О. О., Федоренко Д. Т. Історія української педагогіки. Київ : ІЗМН, 1998.

77. Стрілько В. Українське національно-патріотичне виховання в нормативно-правових актах України / В. Стрілько // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2014. - № 3. - С. 153-165

78. Теорія і методика навчання технології: Програма для педагогічних навчальних закладів. - К.: Науковий світ, 2014..

79. Теорія і методика навчання технологій : [навч. Посібн.] / І.П. Андрощук, О.М. Коберник, А.Ю. Цина та ін. / За заг. Ред. О.М. Коберника. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. (з грифом МОН України).

80. Технології (рівень стандарту): підруч. Для 10 (11) кл. Закл. Загал. Серед. Освіти / І. Ю. Ход- зицька та ін. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 208 с. : іл.

81. Тимошенко Л. В. Етнопедагогіка та її роль у розвитку національної свідомості учнів. Львів: Освіта, 2013. — Книга надає теоретичне обґрунтування етнопедагогіки як навчальної дисципліни, що допомагає формувати етнокультурну компетентність молоді через вивчення народних ремесел та традицій.

82. Ткаченко А. Формування творчих здібностей учнів засобами народного мистецтва. Педагогіка творчості, 2021. С. 58–64.

83. Ткаченко Л. М. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб формування національної ідентичності. Черкаси: Брама-Україна, 2018. 270 с.

84. Трофименко С. Етнокультурна компетентність старшокласників як педагогічна категорія. Дніпро: Ліра, 2017. 210 с.

85. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / Н.І. Туркот. – К. : Кондор, 2019. – 628 с. 5. Електронний ресурс. Риндич Ігор: Узагальнення досвіду. Режим доступу: [runduch.blogspot.com/p/blog-page_14. Htm](http://runduch.blogspot.com/p/blog-page_14.html)

86. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Київ. НПУ ім..М.П.Дрогоманов.2000.65-134с.

87. Українські народні прикраси з бісеру / О. Федорчук; НАН України, Ін-т народознав. – Львів: Свічадо, 2007. – 119, [1] с.: іл. – ISBN 978-966-395-016-7.
88. Українські нагрудні прикраси [Електроний ресурс]. — Режим доступу:http://etnovyshyvanka.kiev.ua/uk/Ukrajinski_nagrudni_prikrasi.bxbkf/
89. Федорчук О. Українські народні прикраси з бісеру. Світогляд. Київ: Інститут мистецтвознавства, 2019. 208 с
90. Ходзицька І. Ю. Творчий проект «Гердан із бісеру».
91. Ціко І. Г. Медіадидактичний аспект формування етнокультурної компетентності учнів 5-7 класів у процесі вивчення зарубіжної літератури.
92. Ціко І. Г. Формування етнокультурної компетентності учнів 5–7 класів у процесі вивчення зарубіжної літератури: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (зарубіжна література). Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. 220 с
- Чернуха А. Техніки бісероплетіння в українській культурній традиції. Ужгород: Говерла, 2023. 240 с
93. Шульга М. В. Етнокультурна компетентність як складова професійної підготовки вчителів. *Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 2012. С. 34–4
94. Шульга М. Компетентність етнокультурна. Етнічний довідник: поняття та терміни. URL: <http://etnography.national.org.ua/glossary/k.html>
95. Юрченко Н. Декоративно-ужиткове мистецтво в сучасній освітній системі. Рівне: ПП Дятлик, 2021. 190 с.

ДОДАТОК А

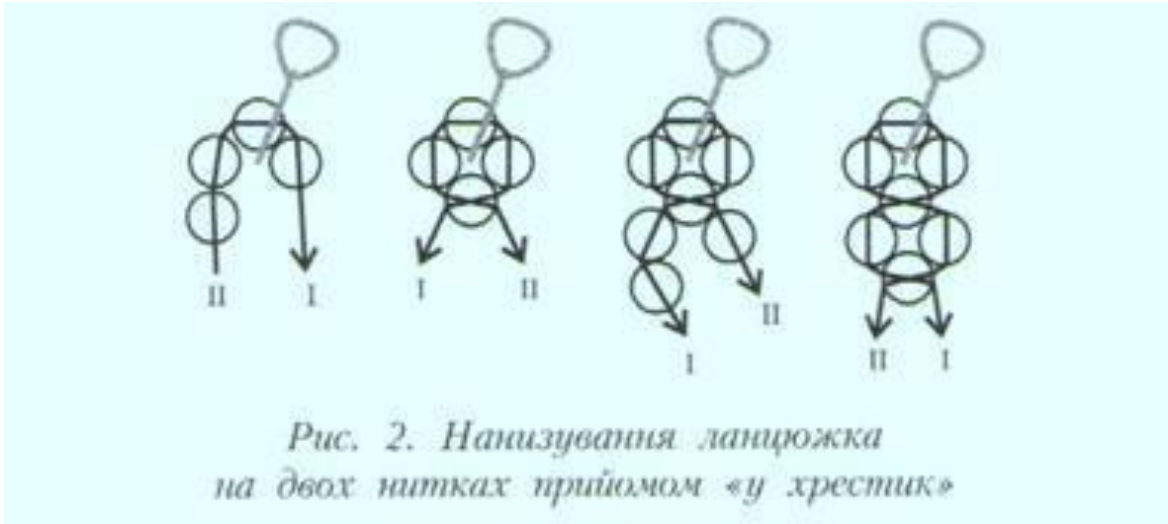
Навчальний модуль «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва»

Очікувальні результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Алгоритм проектної діяльності учнів	Орієнтовні проекти
<i>Учень/учениця:</i> Знаннєвий компонент Знає технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Знає історію технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва. Розуміє значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва. Знає традиції використання кольорової гама під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Знайомий з творчістю народних майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні. Називає структурні елементи власного проекту. Розуміє чинники, які впливають на якість виконаної роботи за технологією. Знає перелік інструментів та пристосувань необхідних для виготовлення виробів відповідною технологією. Розуміє іноземну термінологію в декоративно-ужитковому мистецтві. Діяльнісний компонент Застосовує методи проектування для створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Добирає матеріали, інструменти та пристосування необхідні для виготовлення виробу. Визначає необхідну кількість матеріалів.	Визначення теми та завдань проекту. Пошук зразків виробів декоративно-ужиткового мистецтва для проекту. Художнє конструювання форми та композиції оздоблення. Добір та обґрунтування конструкційних матеріалів. Добір та обґрунтування технологій для реалізації проекту. Виготовлення предмету інтер'єру. Презентація проекту	Вишиті вироби (предмети інтер'єрного призначення, одяг, жіночі та чоловічі аксесуари тощо). Вироби виготовлені в техніці ткацтво, килимарство та ліжникарство (предмети інтер'єрного призначення, одяг, жіночі та чоловічі аксесуари тощо). Вироби з бісеру (предмети інтер'єрного призначення, одяг, жіночі та чоловічі аксесуари тощо). Вироби вишиті бісером (предмети інтер'єрного призначення, одяг, жіночі та чоловічі аксесуари тощо). Вироби в'язані спицями (предмети інтер'єрного призначення, одяг, тощо). Вироби в'язані гачком (предмети інтер'єрного

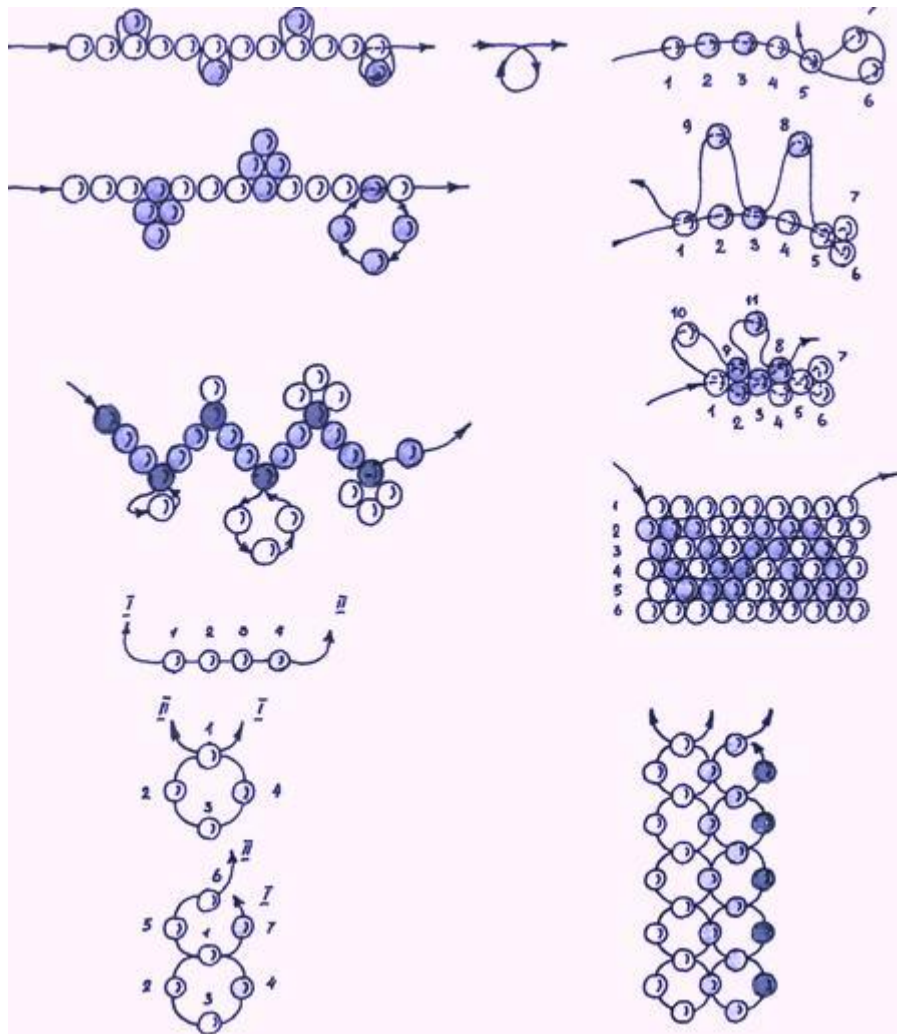
Виготовляє виріб з дотриманням народних традицій (форма, кольорове рішення, символи). Дотримується послідовності виготовлення виробу. Дотримується правил безпечної праці при виконанні технологічних операцій. Розраховує вартість виробу. Ціннісний компонент Шанує традиції свого народу. Шанобливо ставиться до творчості народних майстрів. Усвідомлює необхідність збереження народних традицій, як автентичність народу та зв'язок поколінь. Обґрунтовує обрані технології, які забезпечують якісне виконання проекту		призначення, одяг, жіночі та чоловічі аксесуари тощо). Вироби з шкіри (амулет, ремінь, жилет, браслет, сумка, обкладинка для книжки, чохол для мобільного телефону тощо). Вироби оздоблені аплікацією (предмети інтер'єрного призначення, одяг тощо). Вироби з деревини оздоблені різьбленням (рамка для фото, декоративна кухонна дощечка, декоративна таріль, козацькі клейноди тощо). Писанка. Вироби виготовлені з глини (предмети інтер'єрного призначення, кухонний посуд, іграшки тощо). Вироби виготовлені з лози (предмети інтер'єрного призначення, меблі тощо). Валяні вироби (предмети інтер'єрного призначення, одяг, жіночі та чоловічі

		аксесуари, іграшки тощо

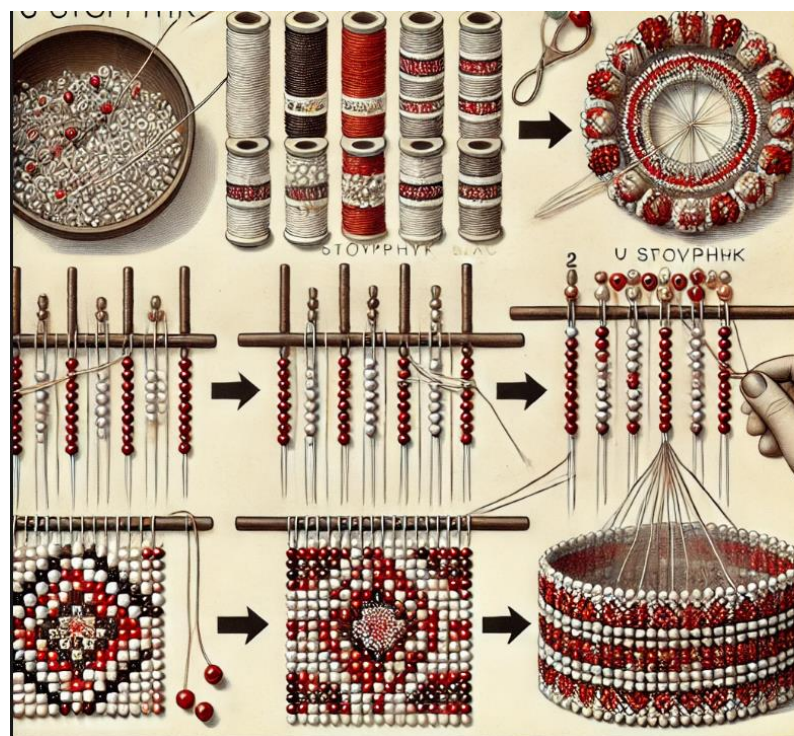
ДОДАТОК Б

«У хрест» або «хрестик» - нанизання ланцюжків та густої сітки з хрестоподібним розміщенням бісеринок.

«Силяння»

«У стовпчик» - нанизування виробів на верстаті у вигляді круглих або квадратних шнурів.

«Ткання» - виготовлення виробів на верстаті з нитковою основою, де роль човника виконує голка з ниткою, з нанизаними на неї бісеринками.

1 ряд: **1** — 1 шт.

2 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

3 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

4 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

5 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 5 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

6 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **3** — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

7 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **3** — 1 шт. **1** — 1 шт. **3** — 1 шт. **1** — 3 шт.
2 — 1 шт. **1** — 1 шт.

8 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **3** — 1 шт. **1** — 1 шт. **4** — 1 шт. **1** — 1 шт.
3 — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

9 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **3** — 1 шт. **1** — 1 шт. **4** — 1 шт. **1** — 1 шт.
4 — 1 шт. **1** — 1 шт. **3** — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

10 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 5 шт. **3** — 1 шт. **1** — 1 шт. **4** — 1 шт. **1** — 1 шт.
3 — 1 шт. **1** — 5 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

11 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 2 шт. **4** — 1 шт. **1** — 4 шт. **3** — 1 шт. **1** — 1 шт.
3 — 1 шт. **1** — 4 шт. **4** — 1 шт. **1** — 2 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

12 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 2 шт. **4** — 1 шт. **1** — 1 шт. **4** — 1 шт. **1** — 1 шт.
2 — 1 шт. **1** — 2 шт. **3** — 1 шт. **1** — 2 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт. **4** — 1 шт.
1 — 1 шт. **4** — 1 шт. **1** — 2 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

13 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 4 шт. **4** — 1 шт. **1** — 2 шт. **2** — 2 шт. **1** — 3 шт.
2 — 2 шт. **1** — 2 шт. **4** — 1 шт. **1** — 4 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

14 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 8 шт. **2** — 3 шт. **1** — 1 шт. **2** — 3 шт. **1** — 8 шт.
2 — 1 шт. **1** — 1 шт.

15 ряд: **2** — 1 шт. **1** — 6 шт. **2** — 3 шт. **1** — 1 шт. **2** — 2 шт. **1** — 1 шт. **2** — 2 шт.
1 — 1 шт. **2** — 3 шт. **1** — 6 шт. **2** — 1 шт.

16 ряд: **1** — 8 шт. **2** — 3 шт. **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.
2 — 3 шт. **1** — 8 шт.

17 ряд:	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	2 - 3 мтр.	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.			
18 ряд:	1 - 3 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 6 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	2 - 1 мтр.	1 - 6 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	
19 ряд:	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	2 - 3 мтр.	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.			
20 ряд:	1 - 8 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	2 - 3 мтр.	1 - 8 мтр.					
21 ряд:	2 - 1 мтр.	1 - 6 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 2 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 2 мтр.
	1 - 1 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 6 мтр.	2 - 1 мтр.			
22 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 8 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 1 мтр.	2 - 3 мтр.	1 - 8 мтр.
	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.					
23 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	2 - 2 мтр.	1 - 3 мтр.
	2 - 2 мтр.	1 - 2 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	
24 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	2 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.
	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.		
25 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	3 - 1 мтр.	1 - 4 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 2 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	
26 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 5 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	3 - 1 мтр.	1 - 5 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.			
27 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	
28 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	4 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.
	3 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.			
29 ряд:	1 - 1 мтр.	2 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.	3 - 1 мтр.	1 - 3 мтр.
	2 - 1 мтр.	1 - 1 мтр.					

30 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **3** — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

31 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 5 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

32 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 3 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

33 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

34 ряд: **1** — 1 шт. **2** — 1 шт. **1** — 1 шт.

35 ряд: **1** — 1 шт.

36 ряд: пропуск!

37 ряд: пропуск!

38 ряд: пропуск!